

HİTİT SAĞALTMA VE ARINDIRMA RİTÜELLERİNDE ANALOJİLER

Hilal KUTLU ALANCI*

Makale Bilgisi

Başvuru: 02 Kasım 2020

Kabul: 05 Mart 2021

Article Info

Received: November 02, 2020

Accepted: March 05, 2021

Öz

Eski Yakındoğu'da olduğu gibi Hititler'de de hastalıkların tedavisi dinsel, büyüsel ve ilaçlarla olmak üzere üç yöntemle gerçekleştirilmiştir. Bu tedavi yöntemleri arasında sıklıkla başvurulan ise büyüsel uygulamalar yani ritüeller aracılığıyla yapılan tedavilerdir. Ritüeller bunun için analogi (=benzetme), bağlantı kurma ve aktarma, özdeşleştirme ve vekil, kefarete, tanrılara sunma ve tanrılardan yardım isteme gibi metotlara başvurur. Sağaltma (=iyileştirme) ve arındırma ritüellerinde en sık başvurulan metodu ise analogiler teşkil etmektedir. Bu çalışma sağaltma ve arındırma ritüellerinde görülen analogileri işlevlerine göre kategorize ederek inceler.

Anahtar Kelimeler: Ritüel, İyileştirme, Arındırma, Analogi

* Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi; Arş. Gör. Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü. E-posta: hilalkutlu@kilis.edu.tr; ORCID: 0000-0003-4094-4498

Analogies in Hittite Healing and Purification Rituals***Abstract***

As in the Ancient Near East, the treatment of diseases in the Hittites was carried out by three methods: religious, magical and medicines. Among these treatment methods, the most frequently used methods are magical practices, that is, treatments performed through rituals. Rituals employ methods such as analogy (= metaphor), linking and transferring, identification and surrogate, atonement, offering to the gods, and seeking help from the gods. Analogies constitute the most frequently used method in healing and purification rituals. This study examines the analogies seen in these healing and purification rituals by categorizing them according to their functions.

Keywords: *Ritual, Healing, Purification, Analogy*

Giriş

Eski Yakınoğu toplumlarında olduğu gibi Hititler de hastalığı, dışarıdan gelerek insan vucuduna girip, burun, ağız ve kulak yoluyla vucuda nufuz ederek yayılan, burada kendine yer bulup çeşitli ağrıları tetikleyen, zararlı doğauıstü bir güc olarak algılamıştır. Birçok durumdaysa bunun şans eseri değil, hastanın dışmanları tarafından kendisine yapılan kara büyü, lanetler ya da hastanın kendisinin yapmış olduğu ahlaksız eylemler, işlediği cinayetler, yıktığı tabular gibi uygunsuz davranışlar nedeniyle meydana geldiğine inanılmıştır.¹ Kişiyi kuruntulu bir zihne sahip olmaya yönlendiren bu korkutucu dışüncenin ve böyle ruhsal bir acı çekmenin fiziksel rahatsızlıkların yanı sıra, modern terimle – psikolojik ve psikosomatik- semptomlar doğurmuş olması da yadsınamaz bir durumdur. Bu hastalıkların tedavisi ise dinsel, büyüsel ve ilaçlarla olmak üzere üç yöntemle gerçekteştirilmiştir. Bu tedavi yöntemleri arasında sıklıkla başvurulan ise büyüsel uygulamalar yani ritüeller aracılığıyla yapılan tedavilerdir. Büyü ile tedavi, tıp tarihinin en eski psikoterapi uygulamasıdır; çünkü hastalıkları iyileştirmek amacıyla kullanılan büyü vasıtasıyla insan ruhunun da bir bakıma rahatlatılarak psikolojik olarak tedavi edildiği söylenebilir.²

Hitit inancına göre, bireyde, toplumda ya da doğada var olan ‘normallik’ durumundaki herhangi bir sapma, bir tehdit unsuruydu ve bu sadece bir ritüel eylemle bastırılabilirdi. Bu tür tehditler ise öncelikle fiziksel ya da zihinsel nitelikteki bozukluklardır. Aynı şekilde, kuraklık, şiddetli

¹ Volkert Haas, *Materia Magica et Medica Hethitica*, (Berlin-New York: De Gruyter, 2003), 49.

² Gaye şahinbaş Erginöz, *Hititlerde Anatomi ve Tıp*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1999), 159.

fırtınalar, suç eylemleri, aile sorunları, ekonomik sıkıntılar, askeri saldırılar ve doğal afetler gibi olumsuz ve üzücü olaylar da ritüel bakış açısına göre, normallik durumunun ciddi bir şekilde bozulmasını temsil etmeleri bakımından benzerdir. Sorunlu normallik bir kısıtlanma yani bağlanma durumu olarak düşünülürken, normallik, serbest olma yani çözüme olarak algılanır. Büyüsel düalizimde birbirlerine zıt olan bu durumlar *lauwar* “serbest olma” ve *hamenkuwar* “bağlı olma” terimleri ile ifade edilir.³

Ritüelin görevi normalliğin (*lauwar*) yeniden tesis edilmesi veya anormalliğin yani, bağlı olma durumunun (*hamenkuwar*) ortadan kaldırılmasıdır. Ritüel, bireyin huzurunu ve sağlığını bozan (Hititçe *hattulatar* “sağlık, sıhhat”), dışarıdan bireye transfer olmuş bir unsur olarak görülen anormallik halinden bireyi kurtarmayı amaçlar ve bireyin hissedilir bir şekilde arınık olarak (Hititçe *parkui*- "saf, kirlilikten arınmış", Hurrice *parn*-) normal durumda kalması için bunu tehdit eden patojenik maddeler vücuttan dışarı çekilerek çıkarılır (Hititçe *huittia*- “çekip çıkarmak”, Akadca *NASĀHU*). Bunu yaparken, ritüel, bedenin kendi kendini iyileştirme gücünü harekete geçiren teatral uygulamalar ve psikolojik etki yaratan yöntemler kullanır.⁴

Bu ritüel uygulamaların anlamı iki yönlüdür: bir yandan hastayı korkutup, şaşırtıp, kafasını karıştırıp, hayran bırakarak onu ritüel sürecin etkililiğine daha çok ikna etmek, diğer yandan da eş zamanlı olarak hastanın vücudunda bulunan patojenik maddeyle temasa geçerek, onu korkutup, kandırıp hastanın vücudunu terk etmesi için ikna etmektir.⁵ Ritüeller bunun için analogi (=benzetme), bağlantı kurma ve aktarma, özdeşleştirme ve vekil, kefarete, tanrılara sunma ve tanrılardan yardım isteme gibi metotlara başvurur.⁶ Sağaltma (=iyileştirme) ve arındırma ritüellerinde en sık başvurulan metodu ise analogiler teşkil etmektedir.

Homöopatik veya sempatik büyü olarak da adlandırılan analogi, taklit yoluyla istenilen sonucu elde etme yöntemidir. Analogi metodunun özünü benzerlikler ve farklılıklar meydana getirir. Bu yöntemin temelinde *similia similibus evocantur* yani benzer benzeri yaratır ve *contraria contrariis curantur* yani zıtlar zıddıyla tedavi edilir düşüncesi yatmaktadır. Gerçekleşmesi istenen şeyin büyüülü sözle (inkantasyon) ifade edilmesi ya da

³ Volkert Haas, “Hittite Rituals against Threats And Other Diseases and Their Relationship to the Mesopotamian Traditions”, Irving L. Finkel ve Markham J. Geller (ed.) *Disease in Babylonia, Cuneiform Monographs* 36, (Leiden: Brill, 2007), 100.

⁴ Haas, *Materia Magica*, 55.

⁵ Haas, *Materia Magica*, 67.

⁶ Ritüel metotlarla ilgili olarak bakınız Volkert Haas, "Magie und Zauberei", *Reallexikon der Assyriologie und Vorderasiatischen Archäologie* 7, (1987-1990), 234-255; Esmâ Reyhan, “Hitit Büyü Ritüellerinin Uygulama Şekilleri Üzerine Bir İnceleme”, *Archivum Anatolicum* 6/2, (2003), 111-143.

sembolik bir eylemin yerine getirilmesi veya her ikisinin birlikte icra edilmesi yoluyla, doğada gözlemlenen durumlarla benzerlik kurularak olumsuzluk uzaklaştırılmaya ya da ortadan kaldırılmaya çalışılır.⁷

Analoji yöntemi esasında hastalıkları ve rahatsızlıkları insan dünyasında ele alınabilmeleri için fiziksel dünyaya somutlaştırmada kullanılmıştır. Örneğin, CTH 391'deki Ambazzi Ritüeli'nde Ambazzi tahılları bir kabın içine boşaltır ve onları kızartır. O onları suyla söndürür ve der ki “*Bunu söndürdüğüm gibi hastanın üzerindeki kötülük de aynı şekilde sönsün!*” Bu örnekte görüldüğü üzere analogiler belirli bir söz dizimsel tasarıma sahiptir ve standart bir ifade kalıbını kullanır: “gibi ... aynı şekilde” (Hititçe *man / maḥḥan / GIM ... =ia apeniššan / QATAMMA*). Hitit literatüründe bu ifadeler oldukça yaygın ki bunlar üzerine Giulia Torri tarafından *La similitudine nella magia analogica ittita* isimli bir kitap kaleme alınmıştır.⁸ Torri bu kitapta bu ifade kalıbını kullanan inkantasyonların sintaks (söz dizim) ve edebi karakterleri üzerine odaklanır; onların linguistik yapılarına dayanarak çok sayıda analogiyi kategorize eder. Ancak kitapta benzetmelerin linguistik ve edebi öğelerine odaklandığından, Torri, analogi formülünü kullanmadan, analogik ilişkiyi ima eden birçok analogiyi içermez; örneğin, Allı Ritüeli (CTH 402) bu türden bir analogi içerir:

<p>CTH 402, KBo 12.126+ I ö.y.⁹ ¹⁶[ma]-a-na-an [MUNUS-z]a-[m]a i-ia-an ḫar-zi na-an zi-ik ^DUTU-uš ša-ak-ti ¹⁷[na]-an<-ši> ^{TÜG}ku-re-eš-šar e- eš-du na-at-ša-an I-NA SAG.DU- ŠU ši-ia-an ḫar-du ¹⁸[ne-z]a EGIR-pa da-a-ú iš-ḫu-zi- ša-at-ši e-eš-du ¹⁹[ne]-ez iš-ḫu-zi-id-du ^{KUŠ}E.SIR!(MUŠ)-ma-at-ši e-eš-du na-at-za šar-ku-ud-du</p>	<p>§5 ¹⁶Eğer bir [kadın] ona (karşı ritüel eylemler) gerçekleştirirse – sen, ey Güneş Tanrısı, onu bil – ¹⁷o onun için bir başörtüsü olsun; o onları başına giysin. ¹⁸O onları geri kendine alsın! Onlar onun için kemer olsun ¹⁹ve o onlarla kendini kuşatsın. Onlar ona ayakkabı olsun ve onları kendi giysin!</p>
---	--

⁷ Esmâ Reyhan, “Eski Anadolu Kültüründe Büyü ve Büyücülük” *Gazi Akademik Bakış* 2/3, (2008), 233; Esmâ Reyhan, “Hitit Büyü Ritüellerinin Uygulama Şekilleri Üzerine Bir İnceleme”, 118; Ahmet Ünal, “The Role of Magic in the Ancient Anatolian Religions According to the Cuneiform Texts from Boğazköy-Hattuša”, Takahito Mikasa (ed.) *Essays on Anatolian Studies in the Second Millenium B. C.*, (Wiesbaden: Harrassowitz, 1988), 74; Sevgül Çilingir Cesur, *Hititlerde Ritüel ve Büyü*, (İstanbul: Vakıf Kültür Yayınları, 2020), 162.

⁸ Giulia Torri, *La similitudine nella magia analogica ittita*, (Roma: Herder, 2003).

⁹ Transkripsiyon için bakınız A. Mouton (ed.), hethiter.net/: CTH 402 (TX 10.11.2014, TRfr 27.02.2013).

Buradaki analogik ilişki nettir, “*Bir kadının başına başlık giymesi gibi büyücü de aynı şekilde kendi büyüünü başına giysin*”, fakat metin o bilinen ifade kalıbını kullanmadan metaforu kurar. Sağaltma ve arındırma ritüellerinde böyle yuvarlanan birçok analogi vardır.

Bu çalışma sağaltma ve arındırma ritüellerinde kullanılan analogileri, Torri'nin kategorilerininin temeli olan analogilerin dilinin edebi analizine bakmak yerine, onların işlevlerini göz önüne alıp, dört analogi türüne ayırarak inceler:¹⁰

1. Hastayı etkileyen kötülüğe bir eylem veya nitelik empoze etme
2. Kötülüğü yükleyen büyücüye bir eylem veya nitelik empoze etme
3. Hastaya bir eylem veya nitelik empoze etme
4. Hastanın niteliklerini başka bir şeye (yani bir vekile) empoze etme

1. Hastayı etkileyen kötülüğe bir eylem veya nitelik empoze etme

Bu madde ayrıca (a) kötülüğü hastadan çıkarmaya çalışan analogiler, (b) kötülüğü yok etmeye çalışan analogiler, (c) kötülüğü belirli bir mesafeye koymaya veya uzak tutmaya çalışan analogiler ve (d) kötülüğü iyi bir şeye dönüştürmeye çalışan analogiler olarak dört alt kategoriye ayrılabilir.

a. Kötülüğü hastadan çıkarmaya çalışan analogiler

Ayatarşa ritüelinde (CTH 390) kötülük bağırsaklardaki rahatsızlıktır ve ağırşak mili ile somutlaştırılmıştır. Kötülüğü uzaklaştırmak için gerçekleştirilen eylem ise ağırşak milini dışarıya doğru döndürmektir.

<p>CTH 390, KUB 7.1+ ö.y. II¹¹</p> <p>³⁰ ... na-at</p> <p>³¹ šu-uḫ-ḫa-az kat-ta ú-da-i na-at-kán DUMU-li ku-ut-ta-ni-eš-ši na-a-i</p> <p>³² nu te-ez-zi ḫu-i-ša-aš-wa pa-an-za-ki-it- ti-iš GIM-an</p> <p>³³ ú-eḫa-at-ta DUMU-li-ia ida-a-la-u-eš ka- ra-a-te-eš</p> <p>³⁴ kat-ta-an ar-ḫa a-pé-ni-eš-ša-an wa-ḫa- an-du</p>	<p>§8</p> <p>³⁰⁻³¹ Onları çatıdan aşağı indirir, onları çocuğun omzundan döndürür ³²(ve) der ki: "Ağırşak mili nasıl ³³⁻³⁴dönüyorsa1, kötü bağırsaklar da çocuktan (dışarıya doğru) dönsünler/ uzaklaşsınlar".</p>
---	--

¹⁰ Bu kategorizasyon ‘Yaşlı Kadın’ ritüellerini inceleyen Hannah Marcuson tarafından önerilmiştir; Hannah Marcuson, “Word of The Old Woman”: Studies in Female Ritual Practice in Hittite Anatolia”, Basılmamış Doktora Tezi, (The University of Chicago, 2016), 239.

¹¹ Transkripsiyon, F. Fuscagni (ed.), hethiter.net/: CTH 390 (TX 20.03.2017, TRde 20.03.2017).

Pupuwanni ritüelinde, CTH 408’de kötülük kara büyüdür ve değirmen taşı ile eş tutulur. Kötülüğü çıkarma yöntemi ise değirmen taşını geriye doğru döndürmektir.

<p>CTH 408, A6: HT 35 ö.y. I¹² ⁴[an-d]a-ma^{NA4}ARA⁵ ú-da-an-zi na-an x [⁵[nu] EN SISKUR^{NA4}ARA⁵ šar¹-li-in EGIR-pa pár-za [ma-al-la-i^(?) ⁶[HU]L-uš UN-aš UH⁷-aš ku-i-e INIM^{MEŠ} [me-mi-iš-ki-it^(?) nu-wa-ra-at] ⁷[EGI]R-pa pár-za ma-al-la¹-nu-un</p>	<p>⁴[İçer]i değirmen taşı getirirler ve onu [...] ⁵[ve] ritüel beyi mükemmel değirmen taşını arkaya doğru [öğütür(?).] ⁶[“Kötü adam, kara büyücü onlara konuşurken hangi kelimeleri kullandıysa onları ⁷[ger]iye doğru öğüttüm.”</p>
--	--

Metnin kırıklı olması nedeniyle ne ile eş tutulduğunu öğrenemediğimiz kötülük CTH 433.2’de yağ ile somutlaştırılmış ve ağızdan akması istenerek uzaklaştırılmıştır.

<p>CTH 433.2, KBo 17.105+ a.y. IV¹³ ¹[...] KAXU-az pa-ra-a i¹da-a-lu¹ ²[...KAXU-a]z pa-ra-a l-an ar-aš-du</p>	<p>¹[...] kötülük ağızdan dışarı ²[...] yağ [ağız]dan dışarı aksın!</p>
---	---

Tunnawiya’nın “Nehir Ritüeli” (CTH 409.I) analoginin birden fazla kez uygulandığı bir ritüeldir. Bunlardan birinde kötülük olarak kabul edilen şey ritüel beyinin uzuvlarındaki kirliliktir ve bu, pınardan fışkıran çamur ile eş tutulmuştur. Kötülüğün de fışkıran çamurun yukarı çıkması gibi ortadan kaldırılması istenir.

<p>CTH 409.I, KUB 7.53 + KUB 12.58 ö.y. I¹⁴ ³³... nam-ma-aš ša-ku-ni-ia ³⁴pa-iz-zi nu 1 NINDA SIG pár-ši-ia na-at ša-ku-ni-ia-aš pu-ru-ut da-a-i ³⁵NIN[DA.IA.E.D]É.A me-ma-al šu-uğ-ğa-i GEŠTIN ši-pa-an-ti nu me-ma-i ³⁶zi-ik-kán ma-ağ-ğa-an ša-ku<-ni>-iš GE₆- az KI-az pu-ru-ut EGIR ša-ra-a ³⁷ša-ku-ni-eš-ki-ši nu e-da-ni an-tu-uğ-ši A- NA EN SISKUR IŠ-TU^{UZU}ÜR^{H1.A}-ŠU ³⁸i-da-lu pa-ap-ra-tar ar-ğa QA-TAM-MA mu-ta-a-i</p>	<p>³³... Daha sonra o bir pınara ³⁴gider. İnce bir somunu böler ve onu pınarın (etrafındaki) çamurun üstüne koyar. ³⁵Tatlı yağlı keki (ve) yemeği serper, şarap libasyonu yapar ve (şöyle) söyler: ³⁶“Ey pınar senin fışkıran çamuru karanlık dünyadan yukarıda tutman ³⁷- ³⁸gibi, aynı şekilde bu insanın, ritüel beyinin uzuvlarından kötü kirliliği kaldır!”</p>
--	---

Kötülüğü hastadan çıkarma doğrultusunda en sık başvurulan eylem ise temizleme ve arındırmadır. Ambazzi ritüelinde (CTH 391.1) inan hastalığı ile eş tutulan kötülük keten kumaştaki tiftiğe benzetilmiş ve temizlenerek

¹² Transkripsiyon için bkz. Daliah Bawanypeck, *Die Rituale Der Auguren*, (Texte der Hethiter 25), (Heidelberg: Universitätsverlag Winter, 2005), 281.

¹³ Transkripsiyon D. Bawanypeck (ed.), hethiter.net/: CTH 433.2 (TX 30.10.2008, TRde 29.10.2008).

¹⁴ Transkripsiyon Albrecht Goetze, *The Hittite Ritual of Tunnawi*, (New Haven, Conn.: American Oriental Society, 1938), 6-8.

uzaklaştırılmıştır. Ritüel boyunca bu eylem ritüel etkililik açısından üç kez tekrarlanmıştır.

<p>CTH 391.1, KUB 9.25 + KUB 27.67 a.y. III¹⁵ ³⁰nu nam-ma GADA-an QA-TAM-MA i-ia-zi nu me-ma-i [ki-i-kán GADA-an] ³¹ma-aḥ-ḥa-an LÚ.MEŠ.ÁZLAG ta-an-na-ra-an a-ni-ia-a[n]-z[i] ³²nu-uš-ši-kán SÍG ma-ri-iḥ-ši-in pá-ku-nu-wa-an-[z]i na-a[t ḥar-ki-iš-z]i ³³ke-e-da-aš-ša-kán i-da-a-lu i-na-an NÍ.TE-az QA-TAM-<MA> pá-ku-nu-wa-an-du</p>	<p>§36 ³⁰⁻³²Sonra aynı şekilde keten kumaş bağlar ve der ki: “Yıkayıcılar [bu keten kumaş] nasıl temizlerler ve tiftiği^(?) ondan nasıl ayıklararsa, o da öyle [kaybolaca]k. ³³(Tanrılar) bunların (bu insanların) kötü inan hastalığını aynı şekilde bedenden temizlesinler!”</p>
---	---

Ambazzi ritüelinin kırıklı versiyonu CTH 391.2’de kötülük, kötü insanların yasakları çiğnemesi, ahlaksızlık, kirlilik ve *mulatar*’dır ve bunların kraldan uzaklaştırılması keten kumaşın temizlenerek tiftikten arındırılmasına benzetilmiştir.

<p>CTH 391.2, KBo 13.109 ö.y. II¹⁶ ⁵ EGIR-ŠÚ-kán GADA an-da QA-TAM-MA ḥa-ma-ak-zi ⁶ nu te-ez-zi GADA GIM-an LÚ.MEŠ.ŠÀ.TAM ⁷ ta-an-na-ra-an-tan KIN-zi nu-uš-ši-kán ⁸ ma-ri-iḥ-ši-in ar-ḥa pá-ku-<nu->uz-zi ⁹ na-at ḥar-ki-e-eš-zi ¹⁰ ḤUL-u-wa-aš-ša UN^{MEŠ}-aš AN-ZE-EL-LU ¹¹ ḥur-ki-la-za pa-ap-ra-an-na-za ¹² mu-la-at-na-za ¹³ [X] NÍ.TE LUGAL QA-TAM-MA pá-ku-eš-du</p>	<p>⁵Sonrasında aynı şekilde keten kumaş bağlar ⁶⁻⁹ve (şöyle) söyler: “Mabeynci keten kumaş nasıl temizler ve tiftiği ondan nasıl uzaklaştırırsa ve o nasıl beyaz olursa, ¹⁰⁻¹³kralın vücudunu da kötü insanların yasakları çiğnemesinden, ahlaksızlığından, kirliliğinden ve <i>mulatar</i>’ından aynı şekilde temizlesin!”</p>
--	--

Huvarlu ritüelindeki (CTH 398’de) analogide kral, kraliçe ve prenslerin vücutlarında ve sarayda bulunan kötülüğün çıkarılması lekeli kıyafetlerin sabunla temizlenmesine benzetilmiştir.

¹⁵ Transkripsiyon Birgit Christiansen, *Die Ritualtradition der Ambazzi: Eine Philologische Bearbeitung Und Entstehungsgeschichtliche Analyse der Ritualtexte CTH 391, CTH 429 und CTH 463, (StBoT 48)*, (Wiesbaden: Harrassowitz, 2006), 50, 52.

¹⁶ Transkripsiyon, Christiansen, *Die Ritualtradition*, 155.

<p>CTH 398, KBo 4.2 ö.y. I¹⁷ ³⁹ ... nu <i>ha-aš-ša-an</i> ^{GIŠ}<i>kar-aš-ša-ni-ia-aš</i> ⁴⁰ <i>da-a-i na-an-kán pu-u-wa-ti na-an-kán iš-tal-ga-iz-zi</i> ⁴¹ <i>na-an pu-u-ur-pu-ra-an</i> 1-EN DÙ-an-zi <i>na-an-[-ša]-an</i> A-NA LUGAL MUNUS.LUGAL ⁴² NÍ.TE-aš-ša-aš <i>hu-u-ma-an-ta-aš an-da da-ma-aš-zi</i> 4 <i>hal-hal-tu-ma-ri-ia-aš-ša-an</i> ⁴³ KÁ-aš ^{GIŠ}<i>kat-ta-lu-uz-zi kat-te-ri ša-ra-az-zi</i> ^{GIŠ}<i>ha-tal-wa-aš</i> [-GIŠ]-ru ⁴⁴ <i>da-ma-aš-zi me-mi-iš-ki-iz-zi-ma ki-iš-ša-an ka-a-aš-wa</i> GIM-an ⁴⁵ <i>ha-a-aš</i> GAD^{HLA} <i>iš-ku-na-an-ta¹ pár-ku-nu-uz-zi nu-wa-ra-at har-ke-e-eš-zi</i> ⁴⁶ ŠA LUGAL MUNUS.LUGAL DUMU^{MEŠ}LUGAL NÍ.TE-aš-ši-iš É^{HLA} LUGAL QA-TAM-MA <i>pár-ku-nu-ud-du</i></p>	<p>§8 ³⁹ ... O çöven sabununu ⁴⁰ alır, onu toz haline getirir ve onu yoğurur. ⁴¹⁻⁴² Onlar onu bir topak yaparlar. O onu kral ve kraliçenin bütün vücuduna bastırır. ⁴²⁻⁴⁴ (Onu) dört köşeye, kapı eşiğine, aşağıya ve yukarıya, tahta kapı sürgüsüne bastırır ⁴⁴⁻⁴⁵ (ve) şöyle söyler: “Bu sabun nasıl lekeli kıyafetleri temizliyorsa ve onları beyazlatıyorsa, ⁴⁶ aynı şekilde kral, kraliçe ve prenslerin vücutlarını ve kralın sarayını da temizlesin!”.</p>
---	--

Alli ritüeli (CTH 402) kötülüğü temizleyerek çıkarma konusunda iki örnek içerir. Bunlardan ilkinde (§19) kötülük yani büyü ve kirlilik, düşmanlığı sakinleştirme özelliği olan beyaz yünü ile arındırılarak yok edilir. İkinci örnekte (§29) kötülük yine kara büyü ve kirliliktir. Çam fıstığı tozu ile somutlaştırılır ve temizlenerek yok edilir.

<p>CTH 402, A2: + KUB 24.9 ö.y. II¹⁸ ⁸ EGIR-an-da-ma SÍG BABBAR <i>da-a-i nu te-ez-zi k[a-a-aš SÍG BABBAR[?]]</i> ⁹ GIM-an <i>na-ak-ki ku-ru-ur ták-šu-la-iz-zi</i> ¹⁰ <i>ki-i-ia al-wa-an-za-ta pa-ap-ra-ta</i> ¹¹ <i>ka-a-aš SÍG BABBAR QA-TAM-MA pár-ku-nu-ud-du na-aš-šu-wa-an A-N[A PA-NI DINGIR^{MEŠ}]</i> ¹² <i>ku-iš-ki i-da-lu i-e-et na-aš-ma-an A-NA PA-NI DUMU.LÚ.U₁₉L[U^{MEŠ} ku-iš-ki]</i> ¹³ HUL-lu <i>i-e-et ki-nu-na-aš-ši-kán ka-a-aš SÍG BABBAR hu-u-ma-a[n-da-az]</i> ¹⁴ UZU ÚR^{HLA}-az <i>da-a-ú na-at al-wa-ze-ni UN-ši pa-a-ú</i> ¹⁵ <i>ka-a-aš UN-aš pé-ra-an pár-ku-iš e-eš-du</i></p>	<p>§19 ⁸⁻⁹ Daha sonra o beyaz yünü alır ve der ki: “B[u beyaz yünün] güçlü düşmanlığı sakinleştirmesi gibi, ¹⁰ bu büyüü (ve bu) kirliliği ¹¹⁻¹⁴ bu beyaz yün aynı şekilde arındırın! İster herhangi biri ona [tanruların önu]nde kötülük yapmış olsun, ister [herhangi biri] ona ölümlü[lerin] önünde kötülük yapmış olsun, şimdi bu beyaz yün tüm uzuvlardan onu alsın! O onu büyü yapan kişiye versin! ¹⁵ Bu insan (herkesin) önünde arınık olsun!”</p>
--	---

¹⁷ Transkripsiyon, Bawanypeck, *Die Rituale*, 26.

¹⁸ Transkripsiyon, A. Mouton (ed.), *hethiter.net/*: CTH 402 (TX 10.11.2014, TRfr 27.02.2013).

<p>CTH 402, A2: KUB 24.9 + A4: JCS 24:37 a.y. III¹⁹ ⁴ <i>ma-a-an lu-uk-kat-ta-ma nu</i> ALAM^{HIA} DÍLIM.[GAL MUŠEN <i>kat-ta-an</i>] ⁵ [<i>a</i>]r-da da-a-i GADA-aš šu-ú-el túh[-ša] ⁶ [<i>na-a</i>]t-ša-an A-NA ALAM^{HIA} še-er da-a-[i] ⁷ [<i>nu-za</i> Š]A GIŠLAM.ĤAL SAĤAR^{HIA}-aš da-a-lu-up-pa-an [<i>da-a-i</i>] ^{1/8} [<i>na-at</i>]-ši-pa an-da ap-pi-iš-ke-ez-zi nu te-ez-[zi] ^{2/9} ka-a-aš SAĤAR^{HIA} GIM-an kat-ta pár-ku-nu-z[i] ^{3/10} [<i>nu k</i>]u-u-un UN-an UZUÚR^{HIA} hu-u-ma-an-da QA-TAM-MA [pár-ku-nu-ud-du] ^{4/11} nu-uš-ši É-ZU [iš-ta]-[na-na-a]n [GUNNI] QA-DU DAM-[-ŠU] ^{5/12} LÚMU-DI-ŠU DUMU^{MEŠ}-ŠU QA-TAM-MA] pár-ku-nu-ud-du</p>	<p>§29 ⁴⁻⁶ Sabah olduğunda figürinleri (ve) bir kuşla (süslenmiş) geniş leğeni aşağıdan alır. Kumaş ipliğini keser ve onu figürinlerin üzerine koyar. ⁷ Ufalanmış çam fıstığı tozları [alır]. ^{1/8} Onu ona ilave eder ve der ki: ^{2/9} “Bu tozların temizlemesi gibi, ^{3/10} bu insanı ve onun tüm uzuvlarını aynı şekilde [temizlesin!] ^{4/11-5/12} O onun karısı (veya) onun kocası (ve) onun çocukları ile birlikte onun evini, sunağını (ve) ocağını aynı şekilde temizlesin!”</p>
---	---

Maštigga'nın aile içi geçimsizliğe yönelik olan ritüeli CTH 404.1'de kötülük ağızdan ve dilden çıkan kötü sözlerdir. Kötülük silme eylemi ile uzaklaştırılır. Ancak burada analoginin klasik ifade kalıbı kullanılmamış olup yapılan sembolik eylem ve söylenen inkantasyon arasında bir ima söz konusudur.

<p>CTH 404.1, KBo 39.8 a.y. IV²⁰ ¹⁷ nu MUNUŠU.GI DUTU-aš ú-el-ku da-a-i na-at-za ti-wa-ri-ia ¹⁸ ĥal-zi-iš-ša-i nu 2 [B]E-EL SÍSKUR tu-ek-ku-uš wa-ar-ši ¹⁹ nu ki-iš-ša-an me-ma-i kat-ta-wa-ra-aš-ma-aš-kán wa-ar-ša-an ²⁰ e-eš-tu i-da-a-lu ud-da-a-ar KAXU-aš EME-aš</p>	<p>§43 ¹⁷⁻¹⁸ ‘Yaşlı Kadın’ Güneş Tanrısı'nın bir bitkisini alır ve o ona tiwariya der. O (onunla) iki ritüel beyinin bedenlerini siler ¹⁹⁻²⁰ve şöyle söyler: “Ağzın (ve) dilin kötü sözleri de siz ikinizden silinmiş olsun!”</p>
--	---

Tunnawiya'nın “Nehir Ritüeli” (CTH 409.I) kötülüğün hastadan çıkarılması ile ilgili olarak iki örnek içerir. Ritüeldeki her iki örnekte de kötülük kirlilik, büyücülük, günah, tanrıların öfkesi ve ölüm korkusudur. Bunlardan ilkinde (§23-24) de Maštigga ritüelindeki örnekte olduğu gibi inkantasyon ve sembolik eylem arasında andırma söz konusudur. İlk örnekte kötülükler kilden bir figürle somutlaştırılmış ve bu, kilden figürün taranması

¹⁹ Transkripsiyon, A. Mouton (ed.), hethiter.net/: CTH 402 (TX 10.11.2014, TRfr 27.02.2013).

²⁰ Transkripsiyon Jared L. Miller, *Studies in the Origins, Development and Interpretation of the Kizzuwatna Rituals. StBoT 46*, (Wiesbaden: Harrassowitz, 2004), 102.

ile uzaklaştırılmıştır. İkinci örnekte ise (§32) kötülüklerin temizlenmesi çoban ve sığır çobanının *alanza* odunu ile temizlenmesiyle eş tutulmuştur.

<p>CTH 409.I, KUB 7.53 + KUB 12.58 ö.y. II²¹ ⁶² <i>na-aš-ta</i> MUNUSŠU.GI 9 GIŠGA.ZUM ŠA GIŠTÚG an-da up-pa-a-i ⁶³ 1 <i>še-e-na-an</i> IM-aš an-da up-pa-a-i nu-za <i>še-e-na-an</i> [I]M-[aš] ⁶⁴ <i>wa-ar-pu-u-wa-an-zi kat-ta-an</i> GİR^{MEŠ}- <i>aš da-a-i</i> ⁶⁵ <i>nu-za še-ir wa-ar-ap-zi</i> GIŠGA.ZUM^{HILA}. <i>ma</i> MUNUS^{SU}HUR.LAL <da-a-i> ⁶⁶ <i>na-an</i> MUNUS^{SU}HUR.LAL <i>ku-e-iz-zi-ia</i> IŠ-TU GIŠGA.ZUM ⁶⁷ <i>kat-ta 1-ŠU ki-ša-a-iz-zi</i> § III ¹ <i>na-aš-ta</i> MUNUSŠU.GI an-da ki-iš-ša-an <i>me-ma-i</i> ² <i>ka-a-ša-kán</i> NÍ.TE <i>hu-u-ma-an-da</i> <i>ša-aḫ-</i> <i>ḫi-iš-ki-mi</i> ³ <i>nu-uš-ši-kán kat-ta ki-ša-a-an e-eš-du i-</i> <i>da-lu</i> ⁴ <i>pa-ap-ra-tar al-wa-za-tar a-aš-ta-i-ra-tar</i> DINGIR^{MEŠ}-aš ⁵ <i>kar-pi-iš ag-ga-an-ta-aš ḫa-tu-ga-tar</i></p>	<p>§23 ⁶² ‘Yaşlı Kadın’ şimşirden dokuz tarağı getirir; ⁶³⁻⁶⁴ kilden bir figürü getirir ve kilden figürü yıkamak için ayaklarının yanına koyar ⁶⁵ve onu (onların) üzerinde yıkar. Fakat bir ^{MUNUS}SU^{HUR}.LAL “kadın hizmetli” tarakları <alır>. ⁶⁶Ve ^{MUNUS}SU^{HUR}.LAL “kadın hizmetli” onu her bir tarakla ⁶⁷birer kez tarar.</p> <p>§24 ¹ ‘Yaşlı Kadın’ şöyle söyler: ² “Ben şimdi bütün uzuvları fırçalıyorum. ³⁻⁵ Ondan kötü kirlilik, büyücülük, günah, tanrıların öfkesi (ve) ölüm korkusu aşağı taransın!”</p>
<p>CTH 409.I, KUB 7.53 + KUB 12.58 a.y. III²² ⁴⁶ <i>pa-ra-a-ma-aš-kán</i> GIŠa-la-an-za-aš KÁ.GAL kat-ta-an ar-ḫa ⁴⁷ <i>pa-iz-zi nu me-ma-i ka-a-aš</i> GIŠa-la-an-za <i>ma-aḫ-ḫa-an</i> ⁴⁸ <i>LI-IM</i> 10000 LÚSIPAD.UDU LÚSIPAD.GUD <i>pár-ku-nu-uš-ki-iz-zi</i> ⁴⁹ <i>ki-e-da-ni-ia-kán A-NA EN SISKUR IŠ-</i> <i>TU 12</i> UZU^{UR} ⁵⁰ <i>i-da-lu pa-ap-ra-tar al-wa-an-za-tar a-aš-</i> <i>ta-ia-ra-tar</i> ⁵¹ <i>NI<IŠ> DINGIR-LI i-da-la-mu-uš za-aš-</i> <i>ḫi-mu-uš</i> DINGIR^{MEŠ}-aš ⁵² <i>kar-pi-in ag-ga-an-ta-aš ḫa-tu-ga-tar a-</i> <i>wa-an</i> ⁵³ <i>ar-ḫa QA-TAM-MA pár-ku-nu-ut</i></p>	<p>§32 ⁴⁶⁻⁴⁸ Dahası, o, <i>alanza</i> odunundan yapılan kapı boyunca gider ve (şöyle) söyler: “Bu <i>alanza</i> odununun binlerce (ya da) on binlerce çobanı (ve) sığır çobanını temizlemesi gibi, ⁴⁹bu ritüel beyinin (vücudunun) on iki kısmından ⁵⁰kötü kirliliği, büyücülüğü, günahı, ⁵¹lanetleri, kötü rüyaları, tanrıların ⁵²öfkelerini (ve) ölüm korkusunu ⁵³aynı şekilde temizle!”</p>

²¹ Transkripsiyon, Goetze, *The Hittite Ritual*, 14-16.

²² Transkripsiyon, Goetze, *The Hittite Ritual*, 20.

CTH 429'daki ritüelde, konuyla ilgili analogide, metnin kırıklı olması nedeniyle kötülüğün ne oluşu belli değildir; ancak o bez ile somutlaştırılır ve kül ile temizlenerek yok edilir.

<p>CTH 429.1, KBo 10.37 ö.y. I ²³ ^{44'} ... E[(GI)R-[(a)n-da-ma ŠA [(GAD)]A šū-ú-i-il ^{45'} [da-a-i nu ki]š-an [te-ez-z]i ki-i GADA- a[(n) GIM-an GE₆-i e-eš-ta ^{46'} [na-at GIM-an] ha-aš-ša-aš pár-ku-nu[- ut (n)]a-at har-ga-nu-ut ^{47'} [DU]MU-an QA-TAM-MA pár- ku-[nu-u]d-du</p>	<p>§8 ^{44'}... Fakat daha sonra bezden bir iplik ^{45'}[alır ve şöyle] söyle[r]: "Bu bez nasıl siyahsa ^{46'}[ve nasıl] kül [onu] temizlediyse ve onu beyaz yaptıysa ^{47'}[... ço]cuğu da aynı şekilde temizlesin!"</p>
--	---

Punawuša ritüelinde (CTH 456.3) kötülüklerin yani kan, gözyaşı, yalancı şahitlik, lanet ve kötü dillerin *ali* yünü gibi arınık ve temizlenmiş olması dilenir.

<p>CTH 456.3, KUB 41.22 + KBo 51.50 + KBo 47.23 a.y. IV: ²⁴ ¹² [... ^{SIG}a]-li-in pár-ku-in [...] ¹³ [...] ... e-ep-zi ¹⁴ nu t[e-ez-z]i ¹⁵ [ka-a-aš ... ^{SIG}al-li-i]š? GIM-an *pár-ku- iš* wa-wa-ar-ša-an-za ¹⁶DINGIR^{MES}-ia [... iš-ḫ]a-na-za iš-ḫa-aḫ- ru-wa-za [li-in-]ki-ia-az ḫur-di-i[a-az pa- an-ga-wa-z]a HUL-lu-wa-za EME-za [... ka-ru-u-i-l]i-ia-az [k]i-nu-un-tar-ia-la-az [pa-ri-ia-na-al-la-az ŠA A-B]I ŠA AMA ŠA ŠEŠ ŠA NIN [... ŠA MÁŠ ŠA NUMU]N ŠA İR ŠA GÉME a-ra-a[ḫ-ze-na-aš an-tu-ri-ia- aš-ša KUR-]e-aš DI-eš-na-za tu-li-ia-az pár-k[u-wa-e-eš aš-š]a-an-du</p>	<p>§4 ¹²[...] arınık [a]li yünü ¹³[...] ... [...] tutar ¹⁴ve (şöyle) söyle[r]: ¹⁵[... ali yünü] nasıl arınık (ve) temizlenmiş ise ¹⁶tanrılar da [... ka]ni, gözyaşını, [yalancı şah]itliği, lanet[i, bütü]n kötü dilleri, [...geçmiş]ten (ve) gelecekte babanın, annenin, erkek kardeşin, kız kardeşin, [... akrabaların, çocukların] erkek hizmetlinin, kadın hizmetlinin, yakınin ve kendi ülkesinin davasından, meclisin davasından arındırırsınlar!</p>
---	--

Aynı ritüeldeki (CTH 456.3) bir başka analogide ise kötülük arpa sapı ile somutlaştırılmış ve elenerek uzaklaştırılmıştır.

²³ Christiansen, *Die Ritualtradition*, 188.

²⁴ Transkripsiyon, F. Fuscagni (ed.), hethiter.net/: CTH 456.3 (TX 11.01.2016, TRde 17.02.2015)

<p>CTH 456.3, KUB 41.22 + KBo 51.50 + KBo 47.23 a.y. IV:²⁵ ¹⁹EGIR-ŠU-ma-za MUNUSŠU.GI kar-ša[-an-ta-aš BA.BA.]ZA wa-ar-ḫu-in da-ai ²⁰na-an ANA DINGIR^{MES} ... [...] ... da-a-i ²¹nu te-ez-zi ²²ka-a-aš BA.BA.ZA [GI]M[-an kar-ša-an-za] ²³[n]u-uš-ši-kán pa-ak-šu-wa-da [an-da NU.GÁL] ²⁴na-aš UL NUMUN-aš i-wa-ar ²⁵[... U]L da-a-li-i[a-z]i ²⁶UL-ma-an ^{GI}APIN-aš GİR-it wa-al-aḫ-[zi] ²⁷[...] kar-ša-an-za ²⁸na-aš [- ... QA-TAM-M]A^(?) kar-aš-ša-ru</p>	<p>§5 ¹⁹Fakat sonrasında ‘Yaşlı Kadın’ ayr[ılan arpada]n sapı alır. ²⁰Onu tanrılara [...] ... [...] koyar ²¹ve der ki: ²²“Bu arpa n[asıl ayrılmışsa], ²³onda da topak [olmasın!] ²⁴O tohum gibi değil. ²⁵[...] ... bırak[m]az ²⁶Fakat saban ayaktan vurmaz. ²⁵[...] ayrılmış, ²⁸o [...] aynı şekild]e elensin!”</p>
---	--

Kötülüğü hastadan çıkarmada kullanılan bir başka eylem grubu ise hastanın vücuduna dolanarak ondaki kötülüklerin aktarıldığı yün ipliklerin hastadan çekilerek ya da kesilerek uzaklaştırılmasıdır veya hastanın üzerindeki kötülüğün giydiği kıyafetlere yüklenmesi ve bu kıyafetlerin çıkarılarak kötülüğün de çıkarılmasıdır. Ambazzi ritüelinde, CTH 391.1’de kötülük yani baş, el, ayak ve tüm uzuvlardaki kramp ritüel beyinin etrafına dolanan beyaz yün ile somutlaştırılır ve bu kötülükler ipin çekilmesiyle kişiden uzaklaştırılır. Ritüel esnasında bu eylem üç kez tekrarlanarak ritüel etkililik artırılır.

<p>CTH 391.1, KUB 27.67 a.y. III²⁶ ¹⁹nu SÍG [a-ral-ša-an da-a-i na-an-ša-an A-NA BE-L[U]-TIM ²⁰IŠ-TU GİR^{MES}-ŠU-NU ke-e-ez ke-e-ez-zi- i[a] ²¹A-NA SAG.DU-ŠU ša-ra-a ḫu-it-ti-ia-i ²²EGIR-an kat-ta-ia-aš-ma-ša-an-kán iš- ki-ša-az ḫ[u-i]t-ti-ia-i ²³nam-ma-at-ša-ma-ša-at-kán ar-ḫa da-a-i ²⁴na-an-ša-an ^{GI}pád-da-ni-i da-a-i nu me- ma-i ²⁵ar-ḫa-aš-ma-aš-kán i-da-a-lu ḫu-it-te-eš ḫu-it-[i-ia] ²⁶SAG.DU^{MES}-it ŠU^{MES}-it GİR^{MES}-it ḫu-u- ma-an-ti-[it] ²⁷UZU^{UR}-it na-at i-da-a-la-u-wa-aš ḫar-pa- n[a-al-li-ia-aš p]é-eš-ki</p>	<p>§34 ¹⁹Beyaz yünü alır ve onu beyin etrafında ²⁰- ²¹ayağından başına bu taraftan ve öteki taraftan çeker. ²²Arkadan onları geriye doğru çeker. ²³Sonra onları çı[ka]rır. ²⁴Onları sepete koyar ve der ki:</p> <p>§35 ²⁵⁻²⁷“Kötü kr[am]pı başından, ellerinden, ayaklarından, tüm uzuv[dan] çık[ar] ve onu kötü düşma[nlara v]er!”</p>
---	--

²⁵ Transkripsiyon, F. Fuscagni (ed.), hethiter.net/: CTH 456.3 (TX 11.01.2016, TRde 17.02.2015)

²⁶ Transkripsiyon, Christiansen, *Die Ritualtradition*, 50.

Tunnawiya'nın "Nehir Ritüeli" (CTH 409.I) birden fazla kez analogiye başvurulmuştur. Analoginin sembolik bir eylemle ifade edildiği bir durumda kişinin vücudunun on iki kısmında bulunan kötü kirlilik, büyü, günah, tanrı öfkesi, ölüm korkusu ve insanlığın kötü dedikodusu, kişinin vücuduna dolanan mavi ve kırmızı yün ile eşleştirilmiş ve bu yünlerin kişinin vücudundan çıkarılması ile kötülüğün uzaklaştırılması arasında benzerlik kurulmuştur.

<p>CTH 409.I, KUB 7.53 + KUB 12.58 ö.y. II²⁷ ²⁸... EGIR-an-da-ma-aš-ši-kán SÍG ZA.GÌN SÍG SA₅ NÍ.TE-az ar-ḫa ²⁹da-aš-ki-iz-zi nu ki-iš-ša-an me-mi-iš-ki-iz-zi § ³⁰ku-i-e-ša-an da-an-ku-ni-eš-kir ḫa-aḫ-ta-n[i-eš-k]ir ³¹pa-ap-ra-aḫ<-ḫi>-ir na-aš-šu-wa-an PA-NI DINGIR^{MEŠ} ku-iš-ki ³²pa-ap-ra-aḫ-ta na-aš-ma-an ag-ga-an-da-aš ku-iš-ki pí-ra-an ³³pa-ap-ra-aḫ-ta na-aš-ma-an PA-NI DUMU.LÚ.GÁL.LU ku-iš-ki pa-ap-ra-aḫ-ta ³⁴na-an ka-a-ša pa-ap-ra-an-na-aš SISKUR.SISKUR a-ni-iš-ki-mi § ³⁵na-at-ši-kán ar-ḫa da-aš-ki-mi IŠ-TU 12 UZU^{UR-ŠU} ³⁶i-da-lu pa-ap-ra-tar al-wa-an-za-tar a-aš-ta-ia-ra-tar ³⁷ŠA DINGIR-LÌ lar-pi-in da-aš-ki-mi ag-ga-an-ta-aš-ši-kán ³⁸ḫa-tu-ga-tar da-aš-ki-mi ŠA DUMU.LÚ.GÁL.LU-ma-aš-ši-kán ³⁹pa-an-ga-u-wa-aš i-da-lu-un EME-an da-aš-ki-mi</p>	<p>§17 ²⁸⁻²⁹... Fakat daha sonrasında o mavi yünü (ve) kırmızı yünü onun vücudundan çıkartır ve o şöyle söyler:</p> <p>§18 ³⁰"Onu karartanlar, katılaştırırlar (ve) ³¹kirli yapanlar- herhangi biri onu ister tanrıların önünde ³²kirli yapmış olsun, herhangi biri onu ister ölünün önünde ³³kirli yapmış olsun, herhangi biri onu ister insanlığın önünde kirli yapmış olsun, ³⁴onun için şu an burada kirlilik ritüeli gerçekleştiriyorum."</p> <p>§19 ³⁵"Ve ben onu ondan uzaklaştırıyorum; onun vücudunun on iki kısmından ³⁶⁻³⁷kötü kirliliği, büyü, günahı, tanrının öfkesini alıyorum; ondan ³⁸⁻³⁹ölüm korkusunu alıyorum ve ondan tüm insanlığın kötü dedikodusunu alıyorum."</p>
---	---

Aynı ritüeldeki (CTH 409.I) bir başka örnekte ise kişiyi karartan ve katılaştırırlar kirlilik ile günah uzaklaştırılması gereken kötülüklerdir ve bunlar kişinin bedenine giydiği siyah tişört, siyah tozluk (?) ve siyah kulak tıkaçları ile eş değer görülmüş ve bunları kişinin bedeninden çıkarılması ile uzaklaştırılmışlardır.

²⁷ Transkripsiyon, Goetze, *The Hittite Ritual*, 12-15.

<p>CTH 409.I, KUB 7.53 + KUB 12.58 ö.y. II²⁸ ⁴¹ <i>nam-ma TUGÚ.È.A GE₆-TĪ ku-e wa-aš-ša-an ħar-zi</i> ⁴² <i>na-at-ši-ša-an MUNUSŠU.GI še-ir kat-ta iš-kal-la-i-iz-zi</i> ⁴³ <i>TUGGAD.DAM GE₆-ia-ši-ša-an GİR-az pa-ra-a da-a-i</i> ⁴⁴ <i>IŠ-TU GEŠTUG^{HIA}-ŠU-ta²-ši-ša-an SĪG e-ħu-ra-ti-uš GE₆-TĪ</i> ⁴⁵ <i>ar-ħa da-a-i nu ki-iš-ša-an me-ma-i §</i> ⁴⁶ <i>ka-a-ša-wa-aš-ši-kán da-aš-ki-mi pa-ap-ra-an-na-aš</i> ⁴⁷ <i>ud-da-na-az da-an-ku-i ħa-aħ-la-u-wa-an-da pa-ap-ra-an-na-aš-ša-aš</i> ⁴⁸ <i>ud-da-ni-i ku-e-da-ni pi-ra-an da-an-ku-iš-ki-it ħa-aħ-ħa-li-eš-ki-it</i> ⁴⁹ <i>a-aš-ta-[ia]-ra-tar da-aš-ki-mi nam-ma da-an-ku-wa ku-e</i> ⁵⁰ <i>[wa-aš-ša-a]n ħar-zi na-at-ši-kán ar-ħa da-a-i</i> ⁵¹ <i>[na-at-ká]n kat-ta I-e-da-ni pi-di da-a-i</i></p>	<p>§20 ⁴¹⁻⁴² <i>Daha sonra ‘Yaşlı Kadın’ onun (hastanın) giydiği siyah tişörtü baştan aşağı yırtar. ⁴³Ayağından siyah tozlukları(?) çeker. ⁴⁴⁻⁴⁵Onun kulaklarından yünden siyah tıkaçları çıkarır ve o şöyle konuşur:</i></p> <p>§21 ⁴⁶ <i>“Şimdi ondan söz konusu kirliliğin ⁴⁷⁻ ⁴⁸neden olduğu karanlığı ve katılığı uzaklaştırıyorum, söz konusu kirlilik yüzünden o karardı ve katılaştı; ⁴⁹⁻⁵¹günahı uzaklaştırıyorum.” Daha sonra o ondan [giydiği] siyah giysileri çıkarır [ve onları] bir yere koyar.</i></p>
--	--

Ritüelin bir diğer örneğinde ise kötülük olarak addedilen kirlilik, büyücülük, günah, tanrıların öfkesi, lanetler, kalabalığın dedikodusu ve erken ölüm bir koçun ayağındaki ayak bağı(?) ve bir boğada bulunan bir kösteğe somutlaştırılır ve kötülüğün de ayak bağı ve kösteğin bu hayvanlardan çıkarılması gibi çıkarılarak uzaklaştırılması istenir.

<p>CTH 409.I, KUB 7.53 + KUB 12.58 a.y. III,²⁹ ³⁵ <i>[MÁ]Š.NITA-ták-kán kat-ta-an ar-ħa pa-iz-zi-[t]a</i> ³⁶ <i>nu-uš<-ši>-kán NA₅xŠE.BE-tar ħu-it<-ti>-ia-ši GUD-k[á]n wa-aš-ša-a-ši</i> ³⁷ <i>kat-ta-an ar-ħa pa-iz-zi-[t]a</i> ³⁸ <i>nu-uš-ši-kán šu-uk-šu-ka-an ħu-it-ti-ia-ši §</i> ³⁹ <i>ki-e-da-ni-ia-kán A-NA EN SISKUR i-da-lu</i> ⁴⁰ <i>pa-ap-ra-tar al-wa-za-tar a-aš-ta-ia-ra-tar</i> ⁴¹ <i>DINGIR^{MEŠ}-aš kar-pi-in NI-IŠ DINGIR-LĪ pa-an-ga-u-wa-aš EME-an</i> ⁴² <i>ma-ni-in-ku-u-wa-an-da-an MU-an ar-ħa QA-TAM-MA ħui-it-ti-ia</i></p>	<p>§30 ³⁵ <i>“[K]oç(?) senin aracılığınla gider ³⁶⁻³⁷ve sen ondan ayak bağını(?) çıkarırsın. Boğa senin aracılığınla otlağına(?) gider ³⁸ve sen ondan kösteğini(?) çıkarırsın.”</i></p> <p>§31 ³⁹⁻⁴² <i>“Bu ritüel beyinden aynı şekilde kötü kirliliği, büyücülüğü, günahı, tanrıların öfkesini, lanetleri, kalabalığın dedikodusunu, erken ölümü çıkar!”</i></p>
---	--

²⁸ Transkripsiyon, Goetze, *The Hittite Ritual*, 14-15.

²⁹ Transkripsiyon, Goetze, *The Hittite Ritual*, 18-19.

Maštigga'nın CTH 404.1'deki aile içindeki geçimsizliği arındırma ritüelinde kullanılan bir analogide, analoginin klasik ifade kalıbı olan "gibi ... aynı şekilde" kullanılmamış ve burada tartışmanın dili olan kötülük Tunnawiya'nın "Nehir Ritüeli"nde olduğu gibi kişilerin bedenlerine dolanan mavi ve kırmızı yün ile eşleştirilmiştir. Bu yünlerin kesilmesiyle de kötülük bertaraf edilmiştir.

<p>CTH 404.1 KBo 39.8 ö.y. I:³⁰ ³¹ <i>tu-eg-ğa-ša-aš-m[(a)-aš-(ká)]n SÍG ZA.GIN SÍG SA₅ šu-ú-il an-da</i> ³² <i>i-ia-az-zi n[(a-at-š)]a-ma-aš-kán da-a-i</i> § ³³ <i>nu SÍG mi-it-ta-an da-a-i na-at-ša-<aš>-[(ma)-aš-(kán I)]Š-T(U G)İR</i> ³⁴ <i>še-er ar-ğa ku-er-zi nu ki-iš-ša-an me-ma-i a-pé-da-^lni^l-wa-aš-ma-aš-kán</i> ³⁵ <i>UD-ti ku-it ħa-aš-ši-ik-ke-du-ma-at ki-nu-na-wa-aš-^lma^l-aš-kán</i> ³⁶ <i>ka-a-[š]a a-pé-da-aš UD-aš EME^{HI.A}DA-an-da-a-li-ia-aš</i> ³⁷ <i>IŠ-[T]U GİR kar-aš-ta</i></p>	<p>§9 ³¹⁻³²<i>Onların bedenlerine mavi ve kırmızı yün ipi dolar ve onlar (ipler) onlarda kalır.</i></p> <p>§10 ³³<i>Kırmızı yünü alır ve onu bıçakla onlardan ³⁴⁻³⁵keser ve o şöyle söyler: "Siz o gün birbirinizle ne hakkında tartıştıysanız, şimdi ³⁶⁻³⁷Tanrıça Antaliya bir bıçakla o günün dillerini sizin için kesti".</i></p>
---	--

CTH 395'teki Hantitaššu ritüelinde ise kötülük büyülerdir ve tuz ile eş tutulan bu büyüler Güneş Tanrısı'nın yalaması ile uzaklaştırılır.

<p>CTH 395, KBo 11.14 ö.y. I:³¹ ²⁰ <i>še-ir-ra-aš-ša-an ZÍD.DA ZÍZ MUN-ia</i> <i>šu-uğ-ğa-i nu k[iš]-an me-ma-i</i> ²¹ <i>[(MU)]N GIM-an UDU^{HI.A} li-li-pa-an-ti</i> <i>nu ú-id-du ku-u-uš</i> ²² <i>ħu-u-uk-ma-uš ^DUTU-uš QA-TAM-MA</i> <i>li-li-pa-iš-ki-id-du</i></p>	<p>§5 ²⁰<i>Onun (yani pişirme ocağının) üzerine un, kızılca buğday ve tuz döker ve der ki: ²¹⁻</i> ²²<i>"Koyunların tuzu yalaması gibi aynı şekilde Güneş Tanrısı gelsin ve bu büyülerini yalasın!"</i></p>
--	---

Maštigga ritüelindeki (CTH 404.1) bir diğer analogide tartışmanın dilleri ve lanetleri olan kötülük ritüel beyi üzerinde döndürülen balıkla bir tutulmuştur ve bu kötülüklerin uzaklaştırılması da balığın denizden ayrılmasına benzetilmiştir.

³⁰ Transkripsiyon, Miller, *Studies in the Origins*, 65.

³¹ Transkripsiyon, A. Ünal, *The Hittite Ritual of Hantitassu from the City of Hurma against Troublesome Years*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1996), 18.

<p>CTH 404.1 KBo 39.8 ö.y. I:³² ³⁸ <i>nu</i> MUNUS³⁸ŞU.GI KU₆ <i>da-a-i na-an-kán A-NA 2 BE-EL SÍSKUR</i> ³⁹ [tú]k-ša-an še-er ar-ḫa wa-aḫ-nu-zi nu ki-iš-ša-an me-ma-i ⁴⁰ [k]a-a-aš-wa KU₆-uš a-ru-na-aš GU₄.MAḪ-aš nu-wa-kán ka-a-aš KU₆ ⁴¹ [m]a-a-ḫ-ḫa-an a-ru-na-[a]z túḫ-ḫu-uš-ta-at ki-nu-na túḫ-ša-an-du ⁴² [a-p]é-da-aš UD-aš EME^{[H1]A} ḫu-u-ur-ta-a-uš nu-kán KU₆-un ⁴³ [ḫa-aš]-ši-i pé-eš-ši-ia-az-zi</p>	<p>§11 ³⁸ <i>Daha sonra 'Yaşlı Kadın' bir balık alır ve onu iki ritüel beyinin ³⁹üzerinde birlikte döndürür ve şöyle söyler: ⁴⁰⁻⁴³"Bu balık 'denizin boğasıdır'. Bu balığın denizden ayrılması gibi şimdi o günlerin dilleri (ve) lanetleri ayrılırlar." Ve balığı ocağa atar.</i></p>
--	---

CTH 416'daki örnek analoginin klasik ifade kalıbını içermez ve analogi, yapılan sembolik bir eylemle ima edilmiştir. Burada kral ve kraliçenin üzerindeki kötülükler kuşların uçurulmasıyla uzaklaştırılmıştır.

<p>CTH 416, KBo 17.1 a.y. IV³³ ³⁷ ... 2 MUŞEN [pár-tu^l-u-ni-uš [...] ³⁸ ḫar-mi tu-uš al-ki-i[š-t]a-a-an tar-na-[aḫ-ḫé] LUGAL-uš MUNUS.[LUGAL- ...] ³⁹ wa-ri-ta-an-zi ú-[ga ḫal-z]i-iḫ-ḫi d[a]-a-aḫ-ḫu-uš-ma-[aš-ta] ⁴⁰ a-i-in wa-a-i-[in ... -m]u-uš-[ša]</p>	<p>§46 ³⁷⁻³⁸ ... <i>Gizlice iki partuni- kuşu [...] tutarım ve onları dala sala[rım]. Kral (ve) kra[fiçe] ³⁹⁻⁴⁰korkarlar ve ben (şöyle) çağırırım: "Ben sizin ağrınızı, acınızı ve sıkıntınızı [al]dım"</i></p>
--	---

b. Kötülüğü yok etmeye çalışan analogiler

Kötülüğü ortadan kaldırmaya çalışan analogilerde sıklıkla başvurulan eylemlerden biri söndürme eylemdir. Ambazzi ritüelinde (CTH 391.1) kötülük yani *inan* hastalığı çam kozalağı ile somutlaştırılmış ve kızartılan bu çam kozalağının söndürülmesiyle hastalık yok edilmiştir. Ritüel etkililiği arttırma adına eylem ritüel esnasında üç kez tekrarlanmıştır.

<p>CTH 391.1, KUB 9.25 + KUB 27.67 a.y. III:³⁴ ⁷ [nu-uš-ša-an A-NA DUGDÍLIM.GAL SA₅ ḫ]u-ul-li-iš šu-uḫ-ḫa-a-i ⁸ [še-ra-aš-ša-an ḫal-ki]-[in kar-aš i]š^l-ḫu-wa-a-i ⁹ [na-at-kán ša-an-ḫ]u-lwa^l-an-zi nam-ma-kán ḫu-ul-li-iš ¹⁰ [ú-i-te-ni-i]t ki-iš-ta-nu-zi nu me-ma-i ¹¹ [ma-aḫ-ḫ]a-an-kán ki-i ki-iš-ta-nu-un i-da-lu-ia-aš-ša-an ¹² [i-na]-an A-NA BE-LU-TIM še-er QA-TAM-MA ki-iš-ta-ru</p>	<p>⁷[Ve kırmızı bir kaba kırmızı çam kozalağı(?) serper. ⁸[Onun üzerine arpa] (ve) kızıl buğday(?) döker. ⁹Onlar [onu kızart]ırlar. Daha sonra o çam kozalağını(?) ¹⁰[suy]la söndürür ve der ki: ¹¹⁻¹²"Bunu [nas]ıl söndürdüysem beydeki kötü inan hastalığı da aynı şekilde sönsün / yok olsun!"</p>
--	--

³² Transkripsiyon, Miller, *Studies in the Origins*, 66.

³³ Transkripsiyon, C. Montuori (ed.), hethiter.net/: CTH 416 (TX 08.02.2017, TRit 24.07.2015).

³⁴ Transkripsiyon, Christiansen, *Die Ritualtradition*, 34-61.

CTH 393'deki Anniwiyani ritüelinde yer alan örnekte kötülük öfke, hiddet ve kızgınlıktır ve çakıl taşları ile nesneleştirilmiştir. Bunların yok edilmesi ya da etkisizleştirilmesi çakıl taşlarının birayla söndürülmesine benzetilmiş ve tanrının susuzluğunu gitmesi gibi aynı şekilde kötülüklerin de tükenmiş olması istenmiştir.

<p>CTH 393, VBoT 24 a.y. IV:³⁵ ¹ [na-aš-ta] ^[NA4]pa-aš-ši-lu-uš IŠ-TU KAŠ ki-iš-ta-nu-mi ² [nu ki-i]š-ša-an me-ma-aḫ-ḫi ke-e-ez ma- aḫ-ḫa-an ³ [ni-i]n-kir zi-ga-az ^PLAMMA ^{KUŠ}Kur-ša- aš ⁴ [QA-TAM-M]A ni-lik^l nu-ut-ták-kán kar- pí-iš ⁵ [kar-tim]-mi-az ša-a-u-wa-ar ^lar^l-ḫa me- er-du</p>	<p>§25 ¹[Daha sonra] çakıl taşlarını birayla söndürürüm ²⁻⁵[ve şö]yle söylerim: “Bunların susuzluğunu gidermesi gibi Koruyucu Tanrı Kurša, sen de susuzluğunu gider! Senin öfken, [hid]detin ve kızgınlığın tükensin!”</p>
---	--

CTH 398'deki Huwarlu ritüelinde kötü söz ve korkutucu kuşlar (yani kötü kehanet bildiren kuşlar) olan kötülüğün yok edilmesi kızartılan çekirdeklerin suyla söndürülmesine benzetilmiştir.

<p>CTH 398, KBo 4.2 ö.y. I:³⁶ ⁹ nu ZÍZ-tar ŠE zé-e-na-an-ta-aš ŠE ḫa-aš- šar-na-an-za še-pí-it kar-aš ¹⁰ [pá]r-ḫu-e-na-aš e-wa-an GÚ.TUR GÚ.GAL GÚ.GAL.GAL nu-kán ki-i NUMUN^{H1A} ¹¹ ḫu-u-ma-an-da ŠE.LÚ^{SAR}-ia IŠ-TU DU^GDİLIM.GAL ša-an-ḫu-un-zi ¹² nu-kán IZI še-er ú-e-te-ni-it ki-iš-ta-nu- an-zi § ¹³ nu ^{LÚ}MUŠEN.DÚ ^{MUNUS}ŠU.GI-ia ki-iš- ša-an me-mi-ia-an-zi ¹⁴ ka-a-ša-wa-an-na-aš [pí-i]-le-er DINGIR^{MEŠ} ne-pí-ša-az LÚ^{MEŠ} GIŠ^{GIDRU} ¹⁵ it-tén-wa-kán IŠ-TU É.GAL-LIM kal-la- ar INIM-tar pa-ra-a šu-u-wa-at-tén ¹⁶ nu-wa i-it-tén ^lḫa-tu^l-ga-uš MUŠEN^{H1A} ki-iš-ta^l-nu-ut-te-en ¹⁷ nu-kán ke-e NUMUN^{[H1]-[A]} ma-aḫ-ḫa-an ki-iš-ta-ri kal-la-a-ra-ia«-ra-ia»-kán ¹⁸ ud-da-a-ar ḫa-tu-ga-ú-ša MUŠEN^{H1A} QA-TAM-MA ki-iš-ta-ru</p>	<p>§2 ⁹⁻¹¹Buğday, güz arpası, haşşarnant-arpası, şepit-tahılı, kızılca buğday(?), parḫuena, ewan-tahılı, mercimek, nohut, kuru bakla-onlar tüm bu çekirdekleri ve kişnişi tavada kızartırlar. ¹²Ateşi üzerine su ile söndürürler.</p> <p>§3 ¹³Kahin ve Yaşlı Kadın şöyle konuşur: ¹⁴Tanrılar bize cennetten haberciler gönderdiler. ¹⁵Gidin ve saraydan kötü sözü def edin! ¹⁶Gidin ve korkutucu kuşların kökünü kurutun! ¹⁷⁻¹⁸Bu çekirdeklerin sönmesi gibi kötü söz ve korkutucu kuşlar da aynı şekilde sönsün!</p>
---	--

³⁵ Transkripsiyon, D. Bawanyeck (ed.), hethiter.net/: CTH 393 (TX 23.03.2016, TRde 23.03.2016).

³⁶ Transkripsiyon, Bawanyeck, *Die Rituale*, 22-37.

Kötülüğü yok etme metodu olarak söndürme eylemine başvuran bir başka örnek ise CTH 458.1.1'de yer alır. Burada kötülük ve düşmanlar mangalda ısıtılan çakıl taşları ile somutlaştırılmıştır.

<p>CTH 458.1.1, KBo 20.73 +KBo 17.54 a.y. IV³⁷ ¹⁶ nu-za [_ _ .G]I^{DUG} pa-aḫ-ḫu-na-al-li da-a-i ^{16/2'} nu-uš-ša-an ^{17/3'} DUG p[a- _ _ -n]a-al-li-ia^{GIŠ} e-ia-an ki-it-[ta-ri] ^{18/4'} [_ _]x-aš-ša-an še-er a-a-an-du-uš ^{NA4} pa¹-aš-ši-lu-uš ^{19/5'} [_ _]n^u DUG KU-KU-UB GEŠTIN ḫar-zi ^{20/6'} [_ _ _ _ _ -n]a-al-li ki-iš-ša-[ra]-aš kat-ta-an e-ep-zi ^{21/7'} [...]x-an ki-iš-ša-ra-aš pa-ra-a la-a-ḫu-i nu-za-kán QA-TI-ŠU ^{22/8'} [...]x kat-ta-an-<ma->az-kán^{DUG} pa-aḫ-ḫu-na-al-li ^{23/9'} [... -a]r-ri na-aš-kán ki-iš-<ta->nu-uz-zi ^{25/10'} [...] te-ez-zi; KBo 17.54 IV: ^{11'} [_] X HUR.SAG-[aš] [_ (_)-i]a-an še-er-ma-aš-ša-an ÍD-aš^{NA4} pa-aš-ši-l[i- ...] ^{12'} [(_) _]x-an-te-eš še-e[r-ma-]aš¹.ši^D Te-li-pi-nu-un ḫar-mi ^{13'} [_] ki-i ma-aḫ-ḫa-a[n] ki-iš-ta-a-ri i-da-a-lu-ša ḫar-pa-na-al-l[i-iš ...] ^{14'} [_] QA-TAM-MA ki-i[š-t]a-ru</p>	<p>§9 ¹⁶ [‘Yaşlı Ka]dın’ mangalı alır. ... ^{17/3'} M[ang]alda eya ağacı(nun dalı) vardır. ^{18/4'} [...] çakıl taşlarını üzerinde ısıtır. ^{19/5'} [...] Şarapla (dolu) bir KUKUB testisi tutar. ^{20/6'} O (adam) ellerini [mang]alın üzerinde tutar. ^{21/7'} [...] ... ellerine [...] döker. O ellerini ^{22/8'} [...] O (‘Yaşlı Kadın’) mangalın üzerinde ^{23/9'} [...] yıklar. O (mangal) söndürür. ^{25/10'} [...] söyler:</p> <p>§10 ^{11'} “Dağların [...]... fakat üzerinde nehrin çakıl taş[ları ...] ^{12'}... onun (ritüel beyinin) üzerinde ben Tanrı Telipinu(‘nun heykelini) tutarım. ^{13'} Bunlar nasıl söndüyse, kötülük (ve) düşman[lar ^{14'}...] aynı şekilde sönsün!</p>
--	--

Analojilerde kötülüğü yok etme doğrultusunda gerçekleştirilen bir diğer eylem grubu da kırma, ezme ve devirmedir. Maštigga ritüeli (CTH 404.1) konuyla ilgili birden fazla örnek içerir. Bu örneklerde analogi, klasik ifade kalıbı kullanılmadan, andıran sembolik bir eylemle ima edilmiştir. Bunlardan birinde (§16) kötülük yani tartışmanın dilleri hamurdan iki el ve dil ile, bir diğerinde (§42) ise kötü sözler ve lanetler tencere ve kase ile eşleştirilmiş ve kırılarak uzaklaştırılmışlardır.

³⁷ Transkripsiyon, F. Fuscagni (ed.), hethiter.net/: CTH 458.1.1 (TX 06.01.2017, TRde 06.01.2017).

<p>CTH 404.1 KBo 39.8 ö.y. II:³⁸ ¹⁰ ... iŝ-na-ŝa 2 ŠU^{H1A} [(EM)]E^{H1A} ¹¹ [(^{MUNUS}Š)]U.GI du-wa-ar-na-i nam-ma-aŝ-ma-ŝa-at ŝe-er a[(r-ħa wa-aħ-nu-zi)] ¹² nu ki-iŝ-ŝa-an me-ma-i Ŝ ¹³ [tú(h-ŝ)]a-ru a-pé-el UD-aŝ EME^{H1A} túh-ŝa-ru-wa [(a-pé-el)] ¹⁴ UD-a[ŝ h]u-u-ur-ta-a-uŝ</p>	<p>§16¹⁰⁻¹¹... Ayrıca ‘Yaşlı Kadın’ hamurdan iki eli ve dili kırar. Sonra onları onların üzerinde döndürür¹² ve şöyle söyler:</p> <p>§17¹³⁻¹⁴“O günün dilleri ayrılsın! O günün lanetleri ayrılsın!”</p>
<p>CTH 404.1 KBo 39.8 a.y. IV:³⁹ ⁹ [(nu-u)]ŝ-ma-aŝ-kán^{DUG}ÚTUL ŝe-er ar-ħa wa-aħ-nu-zi^{DUG}DÍLIM.GAL-[(ma-aŝ-ma-aŝ)] ¹⁰ [(GİR)^{H1A}]-a-aŝ kat-ta-an da-a-i nu ki-iŝ-ŝa-an me-ma-i ¹¹ [(ka-a-ŝ)]a-^Iwa^{DUG}ÚTUL SAG.DU-KU-NU tar-pa-al-li-iŝ k[(a-a-ŝa-wa)] ¹² [(^{DUG}DÍLIM.G)]AL nu-wa-aŝ-ma-aŝ ħu-u-ma-an-da ud-da-a-ar IŜ-TU ¹³ GİR^{H1A}-KU-NU ar-[(te-ni)] nu^{DUG}ÚTUL^{MUNUS}ŠU.GI tu-wa-ar-ni-iz-zi ¹⁴ ^{DUG}DÍLIM.GAL-ma 2 BE-E[L (SÍS)]KUR GİR-it tu-wa-ar-na-an-zi ¹⁵ nu ki-iŝ-ŝa-an me-ma-i tu-wa-ar-na-at-ta-ru-wa-ra-at ¹⁶ ħu-u-ma-an-da ud-[(d)]a-a-ar ħu-ur-ta-a-uŝ-ŝa</p>	<p>§42⁹⁻¹⁰O (‘Yaşlı Kadın’) onların üzerinde bir tencere döndürür, fakat onların ayaklarının yanına bir kase koyar ve şöyle söyler: ¹¹⁻¹³“İşte bu tencere sizin başınız için bir vekil (tarpalli)dir. İşte bir kase. Siz tüm meseleleri ayaklarınızla kıracaksınız.” ‘Yaşlı Kadın’ tencereyi kırar, ¹⁴iki ritüel beyi ayaklarıyla kaseyi kırarlar ¹⁵⁻¹⁶ve o şöyle söyler: “Tüm sözler ve lanetler kırılsın!”</p>

Bir başka örnekte ise (§18) kötülük yani tartışmanın dili kilden yapılmış yedi dil ile nesneleştirilmiş ve ezilerek yok edilmiştir.

<p>CTH 404.1 KBo 39.8 ö.y. II:⁴⁰ ¹⁵ nu EGİR-a[(n-d)]a [(^{MUNUS}ŠU.G)]I IM-a)n da-a-i nu-uŝ-ŝa-an ŝe-er [(ar-ħa 7 EME^{H1A})] ¹⁶ i-ia-az-zi na-aŝ-kán kat-ta tar-ma-a-iz-zi n[a-aŝ-(kán)] ¹⁷ A-NA 2 BE-EL SÍSKUR ŝe-er ar-ħa wa-aħ-nu-z[(i nu ki-iŝ-ŝa)-an] ¹⁸ me-ma-i ħa-aŝ-ŝi-ik-ke-et-te-en ku-e-da-ni [(UD-ti nu-wa ka-a-ŝa)] ¹⁹ a-pé-el UD-aŝ EME^{H1A}-eŝ ki-nu-na-wa-ra-aŝ k[(a-a-ŝa ad-da-a-aŝ)] ²⁰ UTU-uŝ tar-ma-a-it</p>	<p>§18¹⁵⁻¹⁶Sonrasında ‘Yaşlı Kadın’ tuzu alır, onu yedi dilin üzerine eker, onları yerde ezer (ufalar) ve onları ¹⁷iki ritüel beyi üzerinde döndürür ve şöyle ¹⁸⁻¹⁹söyler: “Hangi günde doymuşsanız, şimdi o günün dillerini bundan sonra baba, ²⁰Güneş Tanrısı ufaladı/ezdi.”</p>
--	---

³⁸ Transkripsiyon, Miller, *Studies in the Origins*, 70-71.

³⁹ Transkripsiyon, Miller, *Studies in the Origins*, 100-101.

⁴⁰ Transkripsiyon, Miller, *Studies in the Origins*, 72.

Bir diğer örnekte (§34) kötülük olarak addedilen ağız ve dil(den çıkan kötü sözler) *hupuwai* kapları ile bir tutulmuş ve bu kapların kırılması ile uzaklaştırılmıştır.

<p>CTH 404.1 KBo 39.8 III:⁴¹ ²⁹ EGIR-an-da-ma 7 ^{DUG}hu-pu-wa-i da-a-i na-at-kán GEŠTIN-it ³⁰ Ī SE₂₀-ER-DU₄ pít-tal-wa-ni-it LÁL šu-un-na-i ^{GIŠ}PÉŠ ^{GIŠ}GEŠTIN HÁD.DU.A ³¹ UZUŠA MUN ap-pu-uz-zi an-da da-a-i nu-kán ^{MUNUS}ŠU.GI ³² ^{DUG}hu-pu-wa-ia¹ ha-aš-ši-i an-da la-ḫu-uš-ke-ez-zi ^{DUG}hu-pu-wa-ia-ma ³³ tu-wa-ar-ni-iš-ke-ez-zi § ³⁴ nu ki-iš-ša-an me-ma-iš-ke-ez-zi tu-wa-ar-na-at-ta-ru-wa-ra-at ³⁵ ^{DUG}hu-pu-wa-ia KAxU-it EME-it</p>	<p>§34 ²⁹Sonrasında o ('Yaşlı Kadın') yedi <i>hupuwai</i> kabı alır ve onları şarap, ³⁰saf zeytin yağı (ve) bal ile doldurur. İçine hurma, kuru üzüm, ³¹sinir, tuz (ve) iç yağı koyar. Daha sonra 'Yaşlı Kadın' ³²<i>hupuwai</i> kaplarını birer birer ocağa döker ve o <i>hupuwai</i> kaplarını ³³birer birer kırar.</p> <p>§35 ³⁴⁻³⁵Ve o şöyle söyler: "hupuwai kabı ağız ve dil ile birlikte kırılsın!"</p>
---	--

Ağız ve dilden çıkan (kötü) sözlerin *huwaši* taşı ile somutlaştırıldığı ve devrilerek ortadan kaldırıldığı örnek (§40-41) ise şöyledir:

<p>CTH 404.1 KBo 39.8 a.y. IV:⁴² ¹ [(ku-iš-wa-ra-at ú-e-te-eš-ke-et ^{NA4}hu-wa-a-šit^{HLA})] ² [(ta-a-ni-ta ki-nu-na-wa-ra-at-kán ka-a-ša la-ga-a-ri)] ³ [(nu-wa-kán A-NA 2) BE-EL (SÍSKUR a-pé-e-da-ni UD-ti ku-it KAxU-až)] ⁴ [EME²¹].[(az ú-it nu-wa-kán)] [a-pé-e ud-da-a¹-a[(r QA-TAM-MA la-a-ga-a-ru)] ⁵ nu-kán 2 BE-EL SÍSKUR ^{NA4}h[(u-w)]a-[(š)]it^{HLA} GİR^{HLA}-až [šu-en-(zi)]</p>	<p>§40 ¹⁻²"Her kim <i>huwaši</i> taşlarını diktiyse, bak şimdi onlar yıkılacaklar. ³⁻⁴O gün iki ritüel beyinin ağzından ve dilinden çıkan o sözler de aynı şekilde yıkılsın!"</p> <p>§41 ⁵Daha sonra iki ritüel beyi <i>huwaši</i> taşlarını ayakları ile [dev]jirirler.</p>
---	---

CTH 759.2'deki ritüelde ise ritüel beyine yapılan kötülük kamış kap ile nesneleştirilmiş ve kırılarak yok edilmiştir.

⁴¹ Transkripsiyon, Miller, *Studies in the Origins*, 88-89.

⁴² Transkripsiyon, Miller, *Studies in the Origins*, 98-99.

<p>CTH 759.2, KUB 9.6 + KUB 35.39 a.y. III:⁴³ ²⁰"nu 2 GİŞPISAN^{HILA} ŠA GI ap-pi-iz-z[i-ia]-az ²¹"MUNUSŠU.GI ħar-zi EN SISKUR-ma-aš-ši-ia-aš me-na-a[ħ-ħ]a-an-da ²²"IŠ-TU QA-TI-ŠU e-ep-zi nu-uš an-da ²³"ú-e-šu-ri-ia-an-zi nu-uš ar-ħa du-wa-ar-na-an-zi ²⁴"MUNUSŠU.GI-ma ki-iš-ša-an me-ma-i ²⁵"ku-iš-tar mal-ħa-aš-ša-aš-ša-an-<<za-an>> EN-ia ²⁶"a-ad-du-wa-la a-an-ni-ti a-an DINGIR^{MES}-in-zi ²⁷"a-aħ-ħa na-a-ta-at-ta ta-ta-ar-ħa-an-du ²⁸"ú-i-it-pa-ni-im-pa-an ú-i-da-a-in-du ²⁹"a-du-w[a-a]n an-na-a-an pa-a-ta-an-za du-ú-wa-an-du</p>	<p>^{20"-23"} 'Yaşlı Kadın' arkada iki kamyş kap tutar ve onun önündeki ritüel beyi onları eliyle tutar. Onları ezerler ve kararlar. ^{24"} 'Yaşlı Kadın' (Luwice) şöyle söyler: ^{25"-29"} "Ritüel beyine karşı her kim kötülük yaptıysa, tanrılar onu kamyşlar gibi kırsın! Onlar onu wıtpani ezsinler ve ayak altına koysunlar!"</p>
---	---

CTH 788.1'deki ritüeldeki kötülük ise büyü, kavga, tanrıların dehşeti, öfkeli acı ve kederdir. Bunlar *hupuwai* kabı ile bir tutulmuş ve yine kırılarak ortadan kaldırılmıştır.

<p>CTH 788.1, KBo 19.145 ö.y. I:⁴⁴ ¹ [nu]-uš-ši-kán^{DUG} ħu-u-p[u-wa]-a-i š[e-e]r ar-ħa wa-aħ-nu-mi na-aš-ı[a ki-iš-ša-an me-ma-aħ-ħi] § ² ħu-up-le-e-eš ħu-ú-pu-[wa-aš-ı]-[še-ni]¹-en-na ti-ie ³ zu-lu-u-pa-te a-a-ri ni-r[u]-pa-a-te a-a-ri ga-du-qar-ni ⁴ ku-u-ri ku-u-ur-ku-re-e-[ma]-ae²-[e]n-[na-a]¹-š[e] ħu-up-le-e-eš ⁵ ħu-ú-pu-wa-aš-še-ni-e[n-na]</p>	<p>§1 ¹Hupuwai kabını onun üzerinde döndürürüm ve (Hurricce) [şöyle söylerim]: §2 ²⁻⁵Hupuwai kabı gibi kırıldı. Kötü büyü, kavga, tanrıların dehşeti, öfkeli acı, keder hupuwai kabı gibi kırıldı.</p>
---	---

Analojilerde kötülüğü yok etme doğrultusunda gerçekleştirilen bir diğer eylem grubu ise dökme ve boşaltmadır. CTH 429.1'deki kötü diller bir tür imha alanı olarak düşünebileceğimiz *mariyana* alanına dökülerek yok edilmiştir.

⁴³ Trankripsiyon, Frank Starke, *Die keilschrift-luwischen Texte in Umschrift* (StBoT 30), (Wiesbaden: Harrassowitz, 1985) 111-116; çeviri, Fatma Kaynar, "Kizzuwatnean Rituals under The Influence of The Luwian And Hurrian Cultures", *OLBA* 27, (2019), 107.

⁴⁴ Transkripsiyon ve çeviri, Fatma Kaynar, "I rituali magici ittiti: struttura, classificazione e il ruolo di Kizzuwatna" Basılmamış Doktora Tezi, (Università degli Studi di Torino, 2017), 62-74.

<p>CTH 429.1, KBo 10.37 a.y. III:⁴⁵</p> <p>²¹ k[a-a-ša HUL-la-]mu-uš EME^{MES} A.SA^Ama-ri-^lia^l-ni-i šu-uh-ḫ[a]-i</p> <p>²² nu mu [HUL-lu ku-it] A-NA PA-NI DINGIR-LI HUL-uš UN-aš me-mi-eš-ki-i[t]</p> <p>²³ ma-a-an [^DUTU-i m]a-a-an ^D10-ni ma-a-an A-NA ^DLAMMA</p> <p>²⁴ ki-nu-na x[...]x HUL-lu-uš EME^{MES}-uš I-NA A.SA^Ama^l-ri-^lia^l-ni-i</p> <p>²⁵ šu-uh-ḫa-u-^le^l[ni ...]-^lia^l-kán HUL-lu-uš EME-aš</p> <p>²⁶ QA-TAM-MA me-er-du</p>	<p>§20 ²¹“O [şimdi kötü] dilleri mariyana alanına döküyor. ²²Benim için hangi tanrının önünde kötü insan [kötü] konuştuysa, ²³ister [Güneş Tanrısı'nın önünde is]ter Fırtına Tanrısı'nın önünde ister Koruyucu Tanrı'nın önünde olsun: ²⁴⁻²⁵Fakat şimdi ... [...] kötü dilleri mariyana alanına döküyoruz. [...] ve kötü dil ²⁶aynı şekilde kayboldun!”</p>
---	---

Kral Tuthaliya, eşi Nikkalmati ve onların çocuklarına Tuthaliya'nın kızkardeşi Ziplawantiya tarafından yapılan kara büyüü def etmeye yönelik yapılan CTH 443.1'deki ritüelde kara büyü ve kötü dillerin yok olması yağ ve bal ile dolu olan *kurtāli* kaplarının boşaltılmasına benzetilmiştir.

<p>CTH 443.1, KBo 15.10 ö.y. II:⁴⁶</p> <p>¹² [nu QA-D]U ku-ür-da-a-li i-da-a-la-mu-uš EME^{HLA} ar-ḫa šu-uh-ḫa-ir</p> <p>¹³ [nu k]i-iš-ša-an me-e-mi-ir ke-e ma-a-aḫ-ḫa-an ḫar-kán-zi</p> <p>¹⁴ [^Zi-ša BE-LAM QA-DU DAM-ŠU DUMU^{MES}-Š]U ku-it iš-š-i-š-^lta^l</p> <p>¹⁵ [nu Š]A ^fZi al-wa-an-za-tar-še-et i-da-a-lu ud-da-a-ar-še-et QA-TAM-MA</p> <p>¹⁶ [ḫar-a]k-du na-ta-pa ^lEGIR^l-pa le-e ú-iz-zi</p>	<p>§9 ¹²Kurtāli kabı ile birlikte kötü dilleri boşaltılar ¹³ve şöyle söylediler: Bunların yok olmaları gibi ¹⁴Zi tarafından beyime, eşime ve çocuklarıma yapılan ¹⁵⁻¹⁶Zi'nin kara büyüü (ve) kötü sözleri de aynı şekilde yok olsun! O geri gelmesin!”</p>
---	---

CTH 393'deki Anniwiyani ritüelinde kötülük öfke, hiddet ve kızgınlıktır. Samanla nesneleştirilen bu kötülüklerin yok olması ise çiftçi için samanın tükenmiş olmasına benzetilmiştir.

<p>CTH 393, VBoT 24 a.y. III:⁴⁷</p> <p>³⁵ nu ú-i-e-eš-ki-iz-zi an-da-ma-kán</p> <p>³⁶ ki-iš-ša-an me-mi-iš-ki-iz-zi š</p> <p>³⁷ an-da-kán e-ḫu ^DLAMMA ^{KUŠ}Kur-ša-aš</p> <p>³⁸ nu-un-na-aš-ša-an an-da mi-i-e-eš</p> <p>³⁹ nu-un-na-aš-ša-an an-da tal-li-i-e-eš</p> <p>⁴⁰ kar-pi-in-na kar-tim-mi-ia-at-ta-an</p> <p>⁴¹ ša-a-u-wa-ar ar-ḫa tar-na</p> <p>⁴² ke-e-ma-kán ḫa-aš-du-er ma-aḫ-ḫa-an LÚ^APIN.LÁ-li</p> <p>⁴³ ar-ḫa me-er-ta tu-ga-kán A-NA ^DLAMMA ^{KUŠ}kur-ša-aš</p> <p>⁴⁴ kar-pi-š kar-tim-mi-az ša-a-u-wa-ar</p> <p>⁴⁵ ar-ḫa QA-TAM-MA me-er-tu⁴</p>	<p>§23 ³⁵⁻³⁶O (kutsanmış kız) ağıt yakar ve şöyle der:</p> <p>§24 ³⁷⁻⁴¹“Koruyucu Tanrı Kurša içeri gel ve bize karşı nazik ol! Bize karşı hoş ol! Öfke, hiddet, kızgınlık uzak ol! ⁴²⁻⁴⁵Bu samanın çiftçi için tükenmiş olması gibi aynı şekilde öfke, hiddet, kızgınlık da senin için tükenmiş olsun, ey Koruyucu Tanrı Kurša”</p>
--	--

⁴⁵ Transkripsiyon, B. Christiansen (ed.), hethiter.net/: CTH 429.1 (TX 27.03.2017, TRde 08.02.2017).

⁴⁶ Transkripsiyon, S. Görke (ed.), hethiter.net/: CTH 443.1 (TX 11.12.2013, TRde 19.12.2013).

⁴⁷ D. Bawanypeck (ed.), hethiter.net/: CTH 393 (TX 23.03.2016, TRde 23.03.2016).

Banippa ritüelinde (CTH 401.2) kötülük acı, kan, gözyaşı ve kalabalığın dedikodusudur. Metnin kırıklı olması nedeniyle ne ile somutlaştırıldığını öğrenemediğimiz bu kötülüklerin yok edilme yöntemi ise net değildir.

<p>CTH 401.2, KUB 30.33 ö.y. I:⁴⁸ ¹² [LUGAL-uš A-NA] HUR.SAG^{MES} kiš-an [te]^L-ez-zi HUR.SAG^{MES} [GAL]-TI[M ...] ¹³ ku-it ú-wa-nu-un ku-wa-at [ta]^L-ri-ia-nu-un DUMU.NAM.L[Ú.U₁₉.LU GU₄-un ma-a-an ha-li-ia-aš ha-ap-pu-i] ¹⁴ EGIR-an pi-iš-<š>-<<eš>>-ia-at nu-mu-kán šu-meš-ša HUR.SAG^{MES} [ha-ra-ap-te-en] § ¹⁵ [U]M-MA HUR.SAG^{MES} le-e-ta na-a-ḫi ú-e-eš-ta ḫar-pi-ia-^Lu^L[e-ni] ¹⁶ [GİS]KA-PA-RU ar-ḫa du^Lwa^L-ar-na-i GİS^{wa}-ar-ša-ma-ša^L ¹⁷ [a-li]-ia-<na>-an-kán a-[ia-a]n-zi-na-aš a-pé-e-el me-ia-aš ku²-[en-zi] ¹⁸ [i-i]a-u-wa-an [iš]^L[ḫar iš-ḫa-a]ḫ-ru pa-an-qa-u-wa-aš EME²-an a[n-ni-ia-uw-ni] ¹⁹ [na-a]t ka-r[u²-i-li-ia-aš] DINGIR^{MES}-aš pi-ia-u-e-ni na^L-at^L-kán^Lkat^L-[a an-da ...] § ²⁰ [EGIR]-[ŠU²-ma-kán A-NA PÚ^{HIA} GA]L PÚ^{HIA} TUR pa-iz-zi nu [te]²[ez-zi ku-it ú-wa-nu-un] ²¹ [x x (x)]-i^L[... .LU]-[UT-TI-mu]^L-GU₄-u[n ma-a-an ...] ²² [...]x [...] § KBo 13.131 II: ¹⁴⁷ [nu-mu-uš-ša-an šu-me-eš-š]a ḫar-ap-tén UMMA [P]Ú^{HIA} le-e-ia-aš na-a-ḫi ¹⁵ [ú-i-e-eš-ta ḫar-ap-pu-u]-^Le^L-ni BIL.ZA.ZA KA[xU]-za da-a-i ¹⁶ [... kat-ta pa-aš]-zi ḫar-zi-ia-al-la-aš-ša-at ¹⁷ [ša-ap-pu-it ... B]IL.ZA.ZA-at k[a]n ḫal-lu-u-wa-aš ¹⁸ [A^{HIA}-aš ...]D-at [a]^L-ru-ni pé-da-i ¹⁹ [...]x^{HIA}[(x)] GAM-an-da pé-da-i ²⁰ [...]x-ma^L-EGIR[pa] UL ú-iz-zi § KBo 13.131 III: ¹ [... a]r-ḫa la-a-^Lḫu^L-u-wa-i nu [kiš]^L-an [e]e-ez-zi ² [... G]IM-an ar-ḫa ḫar-ak-ta na-at EG[IR-pa] PÚ-i UL pa-iz-zi ³ [...]x pa-an-ga-u-wa-<aš> EME-aš ar-ḫa [QA-TAM-M]A ḫar-ak-du ⁴ [...-n]i-i le-e nam-ma [a]^L-ri</p>	<p>§5 ¹²Kral dağlara şöyle söyler: “Büyük dağlar [...] ¹³⁻¹⁴Ben neden geldim? Neden çaba gösterdim? İn[san] evladı [bir sığır gibi çitlerin] ardına [ahıra] atıldı. Ve siz, dağlar da bana [yardım edin.]”</p> <p>§6 ¹⁵Dağlar [s]öyle (söyler): “Korkma! Biz sana yardım edece[ğiz]. ¹⁶⁻¹⁸Ağacın ucu odunu tamamiyle koparacak. Onun waršima-‘sı, onun kendi miya-‘sı onu bağlar. Erkek geyik aliyanzina-‘sına, onun kendi miya-‘sına vurdu. [...] biz de vurduk. Biz [ac]ıyı, ka[fnı, gözy]aşını, kalabalığın konuşmasını tedavi ederiz. ¹⁹Onları kadim tanrılara versinler! Onları aşağıya [...]!”</p> <p>§7 ²⁰Onun [ardından] o büyük pınarlara ve küçük pınarlara gider ve (şöyle) söy[ler: “Ben neden geldim?”] ²¹⁻²²[...] ... [...]</p> <p>§8 ¹⁴“[Ve sizler de bana] yardım edin!” Pınarlar şöyle (söylerler): Korkma! ¹⁵Biz [sana yardım edec]eğiz. Kurbağa ağız[i] ile alır. ¹⁶⁻²⁰[... aşağı yut]ar. Harziyalla-onu [... K]urbağa onu derin [sulara ...]. [Ne]hir onu denizin içine taşır. [...] ... aşağı taşır. Fakat [...] ge[ri] gelmez.”</p> <p>§9 ¹[... u]zağa akıtır ve şöyle [s]öyler: ²“[... na]sıl kaybolduysa, o ge[ri] pınarın içine gitmez. ³[...] kalabalığın dili [aynı şekil]de kaybolduysa! ⁴[...] o artık gelmesin!”</p>
---	---

⁴⁸ Transkripsiyon, S. Melzer – S. Görke (ed.), hethiter.net/: CTH 401.2 (TX 20.04.2017, TRde 20.04.2017).

Aynı ritüeldeki bir başka örnekte ise kan ve yemin oluğa dökülen suya benzetilmiş ve suyun dökülmesiyle bu kötülükler yok edilmiştir.

<p>CTH 401.2, KUB 30.33 a.y. IV:⁴⁹ ² [nu GİŞŞEN-i A-tar EGİR-an la-ḫu-u-wa-an-zi nu t[e-ez-zi ki-i A-tar GIM-an] ³ ar-ḫa ḫar-ak-zi ka-a-ša-wa e-eš-ḫar l[i-in-ga-iš ...] ⁴ ar-ḫa QA-TAM-MA ḫar-ak-du</p>	<p>§16 ²Suyu tekrar oluğa dökerler ve (şöyle) söyler: “[Bu su nasıl] ³kayboluyorsa, şimdi kan, y[emin ...] ⁴aynı şekilde kaybolsun!”</p>
--	--

Aynı ritüelin bir başka versiyonunda (CTH 401.3) kötülük kan, yemin tanrısı, hastalık ve kalabalığın dedikodusudur. Bunların yok edilmesi bir tekenin yakılması ve bir kuşun gömülmesine benzetilir.

<p>CTH 401.3, KBo 12.91 a.y. IV:⁵⁰ ^{x+1} x x x x [...] ² nu MĀŠ.GAL-an ar-ḫa wa-ar-nu^l[wa-an-zi] ³ [ṣu-u-ra^l aš-ṣu-u-ra-an-ma MUŠEN ḫa-a-ri-ia^lan-zi] ⁴ nu te-ez-zi ka-a^laš^lGIM-an [ṣu-u-ra-aš-ṣu^l[u-ra-aš MUŠEN] ⁵ MĀŠ.GAL-aš-ša [GE₆-i^l ták-ni-i GAM-an-ta pa^l[a-ir] ⁶ ki-i-ia-kán iš-har NI-EŠ DINGIR-LI^li^ln[a-an] ⁷ pa-an-ga-u-wa-aš [EME-aš^l GE₆-i^l ták-ni-i^l [...] ⁸ GAM-an-ta QA-TAM-MA [pa^l-i[d-du]</p>	<p>§3 ^{x+1}[...] ²ve tekeyi tamamen yakar[lar], ³fakat şuraşura kuşunu gömerler ⁴ve (şöyle) söyler: “Nasıl bu şuraşura kuşu ⁵ve teke karanlık toprağa gittilerse, ⁶bunlar da (yani) kan, yemin tanrısı, hast[alık], ⁷⁻⁸kalabalığın dili de aynı şekilde karanlık toprağa güt[sin]!”</p>
---	---

c. Kötülüğü belirli bir mesafeye koymaya veya uzak tutmaya çalışan analogiler

Ayatarşa ritüelinde (CTH 390) bağırsaklardaki rahatsızlık ok sapına benzetilerek metafor kurulmuş ve bu rahatsızlığın kişiyi bulmaması ok saplarının birbirine çarpmamasına benzetilmiştir.

<p>CTH 390, KUB 7.1+ KBo 3.8 ö.y. II:⁵¹ ³⁵ŠA GI-ma-wa ḫa-pu-ša-aš-ša-an-za ma-aḫ-ḫa-an ḫa-pu-ša-aš-ša ³⁶EGİR-an-da Ú-UL ú^le^l-mi-az-zi DUMU-an-na i-da-la-u-e-eš ³⁷ka-ra-a-te-eš QA-TAM-MA le-e ú-e-mi-ia-an-zi na-at-ši-kán ne-an-za</p>	<p>§9 ³⁵⁻³⁷“Bir okun sapının arkadan (diğer) bir sapa çarpmaması gibi, aynı şekilde kötü bağırsaklar da çocuğa çarpmasın (ve) o (= ok sapı) ona doğru dönmüş olsun.”</p>
--	--

⁴⁹ Transkripsiyon, S. Melzer – S. Görke (ed.), hethiter.net/: CTH 401.2 (TX 20.04.2017, TRde 20.04.2017).

⁵⁰ Transkripsiyon, S. Melzer (ed.), hethiter.net/: CTH 401.3 (TX 20.05.2016, TRde 20.05.2016).

⁵¹ Transkripsiyon, F. Fuscagni (ed.), hethiter.net/: CTH 390 (TX 20.03.2017, TRde 20.03.2017)

Ambazzi ritüelinin ikinci versiyonu CTH 391.2’de kötülük, kötü insanların yasakları çiğnemesi, ahlaksızlık, kirlilik ve *mulatar*’dır ve kapı sürgüsü ile somutlaştırılmıştır. Kötülük ise bu kapı sürgüsünün geri döndürülmesi ile engellenmiştir.

<p>CTH 391.2, KBo 13.109 a.y. III:⁵² ¹ EGIR-ŠU^{GIS}-ma-kán ħa-at-ta-la tar-za-wa-an ² pád-da-a-ni da-a-i na-at LUGAL-i ³ še-er ar-ħa BAL-zi nu te-ez-zi § ⁴ DZa-ar-ni-za-aš^DTar-pa-ad-da-aš-ši-iš ⁵ DA-la-a-ú-wa-i-mi-iš^DMa-am-ma-a-i-mi-iš⁶ DINGIR^{MES}.LU^{MES} ħa-at-tal-wa-an-za GIM-an ⁷GIS^SAG.KUL EGIR-pa na-an-na-a-i ⁸GIS^SIG-ia EGIR-pa hé-eš-ki-iz-zi ⁹ LUGAL-i-ia ħUL-u-wa-aš UN^{MES} AN-ZE-EL-LU ¹⁰ ħur-ki-il pa-ap-ra-tar mu-la-a-tar ¹¹ QA-TAM-MA ar-ħa a-ra-id-du</p>	<p>§4¹⁻³ Sonrasında sepetin içine kapı sürgüsü ve kapı sürgüsünün ağaç kısmını koyar. Onu kralın üzerinde döndürür ve der ki: §5⁴⁻⁶ Zarnıza, Tarpatassa, Alauwaima, Mamma (ve) erkek tanrılar: kapı sürgüsü nasıl kapı sürgüsü tahtasının yönünü değiştirirse⁷ ve böylece nasıl kapı açılırsa,⁹⁻¹¹ aynı şekilde kraldan da kötü insanların yasakları çiğnemesi, ahlaksızlığı, kirliliği ve <i>mulatar</i>’ı geri dönsün!”</p>
--	--

Maštigga ritüelinde (CTH 404.1) kötülüğü engellemeye yönelik birden fazla analogi yer alır. Bunlardan ilkinde (§24-25) kötülük yani lanetlerin ritüel beylerine ulaşması, kurban edilecek bir domuz yavrusunun bir daha gökyüzünü ve diğer domuz yavrularını görme imkansızlığına benzetilerek engellenir.

<p>CTH 404.1 KBo 39.8 ö.y. II:⁵³ ⁴⁴ n[(u)] MUNUSŠU.GI ŠAĤ.TUR [(da)]-a-i na-an-ša-ma-aš-kán še-er e-ep-zi ⁴⁵ nu ki-iš-ša-an me-m[(a-i ka-a-ša-w)]a-ra-aš Ú-ít ħal-ki-it ⁴⁶ wa-ar-kán-za nu-wa-az [(ka-a-aš EGI)]R ne-pi-iš Ú-UL a-uš-zi ⁴⁷ a-ap-pa-ma-wa-az-kán [(ŠAĤ.TUR^{HLA})] Ú-UL a-uš-zi nu ku-u-ša ⁴⁸ BE-EL SISKUR i-da-a-[(lu-u-e-eš)] ħu-ur-ta-uš QA-TAM-MA ⁴⁹ le-e ú-w[(a-an)]-zi § ⁵⁰ nu-uš-ma-aš-kán ŠAĤ.[(TUR še-er ar)]-ħa wa-<(ah)>-nu-wa-an-zi ⁵¹ nam-ma-an-kán ku-[(na-an-zi n)]u te-e-kán pád-da-an-zi ⁵² na-aš-ta ŠAĤ.TUR [(kat-ta-an-d)]a ti-an-zi nu-uš-ši ⁵³ NINDA.GUR₄.RA KU₇ a-w[(a-a)]n k[(at-ta ti)]-an-zi GEŠTIN-ia ⁵⁴ ši-pa-an-ti nu te-e-kán še-er an-da ap-pa-an-zi</p>	<p>§24⁴⁴ ‘Yaşlı Kadın’ domuz yavrusunu alır, onu onların üzerinde tutar⁴⁵ ve şöyle söyler: “İşte, bu ot ve tahıl ile⁴⁶ beslenmiş (domuz yavrusu) nasıl gökyüzünü tekrar göremeyecekse⁴⁷⁻⁴⁹ (ve) (diğer) domuz yavrularını tekrar göremeyecekse, aynı şekilde kötü lanetler de bu ritüel beylerini görmesinler!” §25⁵⁰ O (‘Yaşlı Kadın’) domuz yavrusunu onların üzerinde döndürür.⁵¹ Sonrasında onu öldürürler, toprağı kazarlar⁵²⁻⁵⁴ ve domuz yavrusunu aşağıya koyarlar. Daha sonra onun üzerine tatlı kalın ekmek koyarlar, o şarap libasyonu yapar ve toprağı kapatırlar.</p>
---	---

⁵² Transkripsiyon, Christiansen, *Die Ritualtradition*, 155-157.

⁵³ Transkripsiyon, Miller, *Studies in the Origins*, 76-77.

Diğer örnekte ise kötü dilin ritüel beyinin bedenine girmesi, yine olma ihtimali imkansız olan birden çok senaryo çizilerek, güçlendirilmiş bir metaforla engellenmiştir.

<p>CTH 404.1 KBo 39.8 ö.y. II:⁵⁴ ⁵⁵ nu MUNUSŠU.GI IM-[aš] hu-pu-wa-a-i i-ia-az-zi nu-kán ⁵⁶ [iš¹na-an te-(pu a)]n-da da-a-i kap-pa-ni-ia-k[(án GE₆)] ⁵⁷ an-da [šu-uh]-ha-a-i § KBo 39.8 III: ¹ [(na-at-kán MUNUSŠU.GI ANA 2 BE-EL SÍSKUR še-er ar-ha)] ² [wa-ah¹nu-zi nu ¹ki-iš-ša-an me-ma-i¹ ka-a-aš-wa [(IM-aš)] ³ ma-a-ah-ha-an wa-ap-pu-[(i)] EGIR-pa Ú-UL [(pa-iz-zi)] ⁴ kap-pa-ni-ia-wa har-ki-i-e-eš-zi Ú-UL nu-wa-ra-at-z[(a)] ⁵ da-ma-i NUMUN-an Ú-UL ki-ša-ri iš-na-aš-ma-wa-kán¹ ⁶ ka-a-aš DINGIR^{MEŠ}-aš NINDA[(h)]ar-ši Ú-UL pa-iz-zi ke-e-da-ša-wa-aš-ša-an ⁷ i-da-a-lu-uš la-a-la-aš QA-TAM-MA tu-ek-ki le-e pa-iz-zi</p>	<p>§26 ⁵⁵⁻⁵⁷ ‘Yaşlı Kadın’ kilden bir hupuwai kabı yapar ve içine bir hamur koyar ve içine siyah kimyon döker.</p> <p>§27 ¹ ‘Yaşlı Kadın’ onu iki ritüel beyinin üzerinde ²döndürür ve şöyle söyler: “Bu kil ³nasıl nehir yatağına dönmeyecekse (ve) ⁴kimyon (nasıl) beyaz olmayacaksa, ⁵⁻⁷başka bir tohum olmayacaksa ve bu hamur (nasıl) tanrıların kalın ekmeğine girmeyecekse, aynı şekilde kötü dil de bu (ritüel beylerinin) bedenine gitmesin!”</p>
--	--

Ritüeldeki bir başka örnekte (§37) ise kötülüğün yani ağız ve dil(den çıkan kötü sözün)in engellenmesi yedi bakır çivinin toprağa çakılmasına benzetilmiştir.

<p>CTH 404.1 KBo 39.8 a.y. III:⁵⁵ ⁴⁴ nu-za MUNUSŠ[(U.GI 7 GAG^H)]^{1A} URUDU da-a-i NINDA.GUR₄.RA [(KU₇-ia-za tar-na-aš)] ⁴⁵ 1 GA.KIN.AG [(1 DUGKU-KU-UB GEŠTI)]N da-a-i nu NINDA.GUR₄.RA G[(A.KIN.AG-ia)] ⁴⁶ DUTU-i pár-š¹-ia¹ [(GEŠTIN-ia)] ši-pa-an-ti nam-ma [(7 GAG^H URUDU)] ⁴⁷ [(da)-a-i nu-te-kán [(tar-ma-a-i)]z-zi nu ki-iš-ša-[(an me-ma-i)] ⁴⁸ [(tar-m)]a-a-an-wa-ra-at e-eš-tu [(KAX)]U-it EME-it^D[(UTU-i kat-ta-an)]</p>	<p>§37 ⁴⁴ ‘Yaşlı Kadın’ yedi bakır çivi alır ve bir tarna ölçüsünde tatlı kalın ekmeğe, ⁴⁵bir peynir (ve) bir testi şarap alır. Kalın ekmeği ve peyniri ⁴⁶Güneş Tanrısı için böler ve şarabı sunar. Sonrasında yedi bakır çivi ⁴⁷alır, (onları) toprağa çakar ve şöyle söyler: ⁴⁸“Güneş Tanrısı için o (yani toprak) ağız (ve) dil ile çivilensin!”</p>
--	--

Kötülüğü toprağa sabitleyerek engelleme yöntemi ile Pupuwanni ritüelinde (CTH 408) de karşılaşırız. Burada kötülük yani kralın yemini,

⁵⁴ Transkripsiyon, Miller, *Studies in the Origins*, 79-80.

⁵⁵ Transkripsiyon, Miller, *Studies in the Origins*, 93.

laneti, kanlı işi ve gözyaşları kırmızı yün ile somutlaştırılmış ve bu kırmızı yünün sarılı olduğu kazıklar toprağa dikilerek kötülükler engellenmiştir.

<p>CTH 408, IBoT 4.14+KBo 24.4 a.y. III:⁵⁶ ^{11'} [E]GIR-ŠÚ-[m]a-kán GİS¹¹GAG^{HLA} mi-ti-it ar- ša-a-iz-zi ^{12'} [nu te-ez^L-zi ŠA LUGAL-wa-kán li-in-ga-iš h[ur-da-iš] ^{13'} [e^L-eš-ħa[r] e-eš-ħa-aħ-ru mi-ti-it ar-ša-a[n] ^{14'} [e^L-eš-^Ldu^L nu-wa-ra-at-kán pé-di le-e ni-ni- i[k-ta-ri]</p>	<p>§7 ^{11'} Ardından kırmızı yünle kazıkları diker ^{12'} ve (şöyle) söyler: “Kralın yemini, la[neti], ^{13'} kanlı işi ve gözyaşları kırmızı yünle dikilmiş ^{14'} oldu, onlar yerinden hareket etmesin!”</p>
---	--

CTH 760.I.3'teki ritüelde ise kötü günler, kısa yıllar, tanrıların öfkesi ve toplumun iftirası gibi kötülüklerin ritüel beyini bulmaması, yeni doğan bir köpek yavrusunun gökyüzünün ve annesinin memesini hiç görmemiş olmasına benzetilmiştir.

<p>CTH 760.I.3, HT 6 + KBo 9.125:⁵⁷ ^{21'} ka-a-aš-ma UR[!].TUR ma-aħ-ħa-an IGI^{H(D.A.)} wa an-da) da-me-in-kán-za na-a-ú-i ne-pi-iš a- u[(š-z)] ^{22'} na-a-ú-i-ma ta-ga-an-zi-pa-a[n] a-uš-zi na- a-ú-i-ma-za an-na-aš ^{23'} ti-i-ta-an ħu-u-da-a-a[k] a-uš-zi § ^{24'} [n]u an-ni-eš-ki-iz-zi ku-i[n] an-t]u-uh-ša-an na-an-kán ŠUM-ŠU te-ez-zi ^{25'} [k]u-u-un-na-wa an-tu-uh-š[a-n] i-da-a-lu- uš UD-az ma-ni-in-ku-wa-a-an-za MU^{HLA}-za ^{26'} [DIN]GIR^{MEŠ}-aš kar-pi-iš pa-a[n-ga-]u-wa- aš EME-aš le-e ku-wa-pi-ik-ki a-uš-zi ^{27'} [A-N]A 12 UZU^UÚR^{HLA} [ma-i]a-an-da-an gi- nu-uš-ši-in</p>	<p>§6 ^{21'-23'} “Bu (yeni doğan) köpek yavrusunun gözlerinin kapalı olması ve henüz gökyüzünü görmemiş ve henüz yeryüzünü görmemiş ve henüz hemen annesinin memesini görmemiş olması gibi” §7 ^{24'} Tedavi ettiği [ki]şiden ismiyle bahseder, (devam eder:) ^{25'-27'} “Bırak kötü günler, kısa yıllar, tanrıların öfkesi ve toplumun iftirası (aynı şekilde) bu insanı hiç görmesin – on iki vücut kısmı ya da [ku]vvetli diz bağı ile ilgili olarak!”</p>
---	---

d. Kötülüğü iyi bir şeye dönüştürmeye çalışan analogiler

Daha önce kötülüğün hastadan çıkarılması bağlamında ele almış olduğumuz Tunnawiya ritüelindeki bir örnek devamında kötülüğün, kötü kirliliğin iyi bir şeye yani tahıla dönüşmesine yönelik bir analogi ima eder.

<p>CTH 409.I, KUB 7.53 + KUB 12.58 a.y. III:⁵⁸ ⁴³ ... nu MUNUS^ŠU.GI ⁴⁴ me-ma-i i-da-lu-uš-ši pa-ap-ra-<tar> EGIR-an ar-ħa ⁴⁵ ħal-ki-iš na-a-ú</p>	<p>§31 ⁴³... ‘Yaşlı Kadın’ ⁴⁴(şöyle) söyler: “Kötü kirlilik (onun) arkasından ⁴⁵tahıla dönüşsün!”</p>
---	--

⁵⁶ Transkripsiyon, Bawanyeck, *Die Rituale*, 273-289.

⁵⁷ Transkripsiyon, Gary Beckman, “The Hittite “Ritual of the Ox” (CTH 760.1.2-3)”, *Orientalia* 59, (1990), 34-55.

⁵⁸ Transkripsiyon, Goetze, *The Hittite Ritual*, 18-21.

Vebyaya karşı düzenlenmiş olan Uhhamuwa ritüelinde (CTH 410) bir kirlilik taşıyıcısı, bir yatıştırma hediyesi ve bir vekil olarak kullanılan koç analoginin konusu olarak kullanılmaktadır. Koç sürüdeki barışçıl davranış alıcısı olduğu için, onun Hatti ülkesinin öfkeli tanrısından gelecek olan barışçıl davranışın da alıcısı olacağı umulmaktadır.

<p>CTH 410, HT 1 ö.y. II:⁵⁹ ²⁰ 1 UDU.NÍTA u-ni-ia-an-zi nu SÍG ZA.GÍN SÍG SA₅ SÍG SIG₇.SIG₇ ²¹ SÍG GE₆ SÍG BABBAR-ia an-da tar-na-an-zi na-at^{SÍG} KI-I-LI-LU ²² i-ia-an-zi nu 1 UDU.NÍTA har-ša-na-la-an-zi nu UDU.NÍTA ²³ A-NA KASKAL^{LÚ} KÚR pa-ra-a pé-en-ni-ia-an-zi ²⁴ nu-uš-ši-kán an-da ki-iš-[š]a-an me-ma-an-zi ku-iš-wa DINGIR-LÍ ²⁵ KUR^{LÚ} KÚR ki-i ÚŠ-an i-[i]a-an har-zi nu ka-a-ša ku-u-un ²⁶ UDU.NÍTA har-ša-na-al-la-an-t[a]-an tuk A-NA DINGIR-LÍ ²⁷ ták-šu-la-an-ni u-un-nu-um-me-en nu KÉŠ ma-aḫ-ḫa-an da-aš-šu-wa-an-za ²⁸ ke-e-da-ni-ia A-NA UDU.NÍTA me-na-aḫ-ḫa-an-da ták-šu-la-a-iz-zi ²⁹ zi-ik-ka₄ ku-iš DINGIR-LUM ki-i ḫe-en-kán i-ia-an har-ti ³⁰ nu A-NA KUR^{URU} KÚ.BABBAR-ti me-na-aḫ-ḫa-an-da QA-TAM-MA ták-šu-la-a-i³¹ nu-uš-ša-an KUR^{URU} Ha-at-ti aš-šu-li an-da nam-ma ³² na-a-iš-hu-ut nu 1 UDU.NÍTA har-ša-an-na-la-an-ta-an ³³ I-NA KUR^{LÚ} KÚR ar-ḫa pé-en-na-an-zi</p>	<p>§2 ²⁰⁻²³ Kısırlaştırılmış bir koyun getirirler ve mavi yünü, kırmızı yünü, sarı-yeşil yünü, siyah yünü ve beyaz yünü birleştirirler ve onu bir halka yaparlar ve kısırlaştırılmış koyunu halkayla süslerler ve düşman ülkesine giden yolda kısırlaştırılmış koyunu öne sürerler ²⁴⁻²⁵ ve ona (tanrıya) şöyle söylerler: “Düşman ülkesinin hangi tanrısı bu vebayı yaptıysa, şimdi bu ²⁶⁻²⁹ halkayla süslenmiş kısırlaştırılmış koyunu tanrıya barışması için getirdik. Kalenin güçlü olması gibi ve onun bu kısırlaştırılmış koyunla barış içinde olması gibi bu vebayı yapan tanrı sen de ³⁰ aynı şekilde Hatti Ülkesi ile barış içinde ol. ³¹⁻³³ Tekrar Hatti Ülkesi’ne dost ol.” Daha sonra halkayla süslenmiş koyunu düşman bölgesine sürerler.</p>
---	--

Hamrişhara için olan ritüelde (CTH 440) ise kırıklı olması nedeniyle yalancı şahitlik, lanet gibi kısmen öğrenebildiğimiz kötülüklerin bala dönüşmesi istenir.

<p>CTH 440, KUB 35.92 + KBo 9.146:⁶⁰ ⁷ ... ka-a-ša-wa-ra-at wa-ra-a-ni li-in-ki-ia-aš ḫu-u-wa-a[r ...] ⁸ [_ _ _] KAxU-aš nu-wa-ra-a[t-š]i LÁL ki-ša-ru nu-wa-ra-[at]ar-[ḫa wa]ar-nu-wa-an-du</p>	<p>§17 ⁷... “Şimdi yanan şeyler: yalancı şahitlik, lane[t ...] ⁸[...] ...Onlar onun için bal olsun! Bunlar yansınlar!”</p>
--	---

⁵⁹ Transkripsiyon, S. Görke (ed.), hethiter.net/: CTH 410 (TX 09.12.2013, TRde 20.07.2012).

⁶⁰ Transkripsiyon, F. Fuscagni, hethiter.net/: CTH 440, 2011.

CTH 759.2'deki ritüelde de kötülüğün yani *taparu*, lanet, ölüm ve iftiranın yağ ve bala dönüşmesi dilenir.

<p>CTH 759.2, KUB 9.6 + KUB 35.39 ö.y. I:⁶¹ ²³ <i>ku-iš ħi-i-ru-ta-ni[-ia-at-t]a ti-wa-ta-ni-ia-at-ta</i> ²⁴ <i>na-a-nu-um-pa-ta ma-a[d-du-ú]-in-zi ma-al-li-ti-in-zi</i> ²⁵ <i>da-a-i-ni-in-zi x[ ]x-al-la-an-zi a-ar-ši-ia-an-du</i> ²⁶ <i>[t]a-a-i-in-ti-ia[-ta ma-al-li a-i-]ia-ru ta-pa-a-ru-wa</i> ²⁷ <i>[ħi-ru]-ú-ta [ta-ta-ar-ri-ia-am-na u-w]a-la-an-te-ia</i> ²⁸ <i>ħu-u-i-it-wa[-li-e-ia]-ħi-e-ia na-a-ni-e-ia</i> ²⁹ <i>na-a-na-aš-ri[-e-ia]</i> ³⁰ <i>lu-u-la-ħi-e-ia ħ[a-pí-ri-e-ia ku-wa-ar-š]a-aš-ša-an</i> ³¹ <i>tu-ú-li-ia-aš-ša-a[n](-)ta-ri-ia-a-al</i></p>	<p>²³⁻³¹ “Her kim lanetlediye lanet ... şimdi şarap, bal, yağ (gibi) aksın ... taparu, lanet, ölüm, yaşayan insanların, annenin, babanın, erkek kardeşlerin, kız kardeşlerin, dağ sakinlerinin, habiru'nun meclisin iftirası yağ ve bal olsun!</p>
--	---

2. Kötülüğü yükleyen büyücüye bir eylem veya nitelik empoze etme

Büyünün kıyafet olarak giyilmesini daha önce kötülüğün uzaklaştırılması bağlamında ele almıştık. CTH 409.1, Tunnawiya'nın Nehir ritüelinde hasta koyu renk kıyafetler giyer, bu da büyünün çözülmesi sürecinde onun büyülenmiş halini, bu kıyafetlerin hasta tarafından çıkarılması da büyünün uzaklaştırılmasını sembolize etmek içindi. Ancak Allı ritüelinde (CTH 402) ise büyü bir başkasına giydirilerek uzaklaştırılır. Burada büyücünün kötülüğü yani kendi yaptığı büyüü giyerek kendi üzerine çekmesi istenmektedir. Allı ritüeli bununla ilgili bir analogiler dizisi içererek güçlü bir metafor oluşturur. Burada büyüü yapan kişinin kadın olması durumunda onu başörtüsü, kemer ve ayakkabı olarak giymesi istenmiştir.

<p>CTH 402, KBo 12.126 ö.y. I:⁶² ¹⁶ <i>[ma]-a-na-an [MUNUS-z]a²-[m]a i-ia-an har-zi na-an zi-ik^DUTU-uš ša-ak-ti</i> ¹⁷ <i>[na]-an<-ši>^{TUG}ku-re-eš-šar e-eš-du na-at-ša-an I-NA SAG.DU-ŠU ši-ia-an ħar-du¹⁸ [ne-z]a EGIR-pa da-a-ú iš-ħu-zi-ša-at-ši e-eš-du</i> ¹⁹ <i>[ne]-ez iš-ħu-zi-id-du^{KUŠE}.SIR¹(MUŠ)-ma-at-ši e-eš-du na-at-za šar-ku-ud-du §</i></p>	<p>§5¹⁶ “[Eğ]er ona (ritüel olarak) muamele eden bir [kadın]sa, Güneş Tanrısı, sen onu tanırsın. ¹⁷O onun başörtüsü olsun! O onu başında taşıyor olsun! ¹⁸Onları geri kendine alsın! (Hepsi) ona kemer olsun, ¹⁹onu kemerle kendine bağlasın! Onun (hepsi) ona ayakkabısı olsun, o onları kendi giysin!”</p>
---	---

⁶¹ Transkripsiyon, Starke, *Die keilschrift-luwischen*, 111-116; çeviri, Kaynar, “I rituali magici ittiti: struttura, classificazione e il ruolo di Kizzuwatna”, 171.

⁶² Transkripsiyon, A. Mouton (ed.), hethiter.net/: CTH 402 (TX 10.11.2014, TRfr 27.02.2013).

<p>²⁰ [_ a]l-wa-an-za-ta du-kán-zi x [_] e-eš-du na-an ha-aš-ša-an-ni-it da-a-ú ²¹ [ŠA]H-ma-aš-kán ^{GIS}GAG-az iš-pár-za-aš-du na-at EGIR-pa BE-LÍ-ŠU pa-id-du</p>	<p>§6 ²⁰“[B]üyü [...] dukanzi olsun! O (=büyü) onu aile(s)i ile birlikte alsın! ²¹O domuz çubuğundan kaçsın! O sahibine geri dönsün!”.</p>
---	--

Aynı ritüeldeki bir başka örnekte ise Avcı'nın büyüü kıyafet gibi düşmanların üzerine giydirmesi ve hastayı koruması istenir. Son iki satır ise Avcı'yı büyüü tırmık ve kürekle yok etmek konusunda cesaretlendirir.

<p>CTH 402, KUB 24.9 a.y. III:⁶³ ¹⁷ nu-kán UN-an ^DUTU-i IGI-an-da [a]^L[ša-a-ši ...] ¹⁸ ALAM^{HIA} DU^H.LÁL pa-ra-a ap-[pé-eš-ke-ez-zi] ¹⁹ nu me-ma-i ku-i-e-eš ku-i-e-e[š al-wa-a]n-za-ta [...] ²⁰ ki-nu-na-at i-e-er na-at k[a]^L[a]^Lša pé-ra-an-ti [...] ²¹ UM-MA DUMU.LÚ.U¹⁹.LU-MA ta-a-r[i-a-u-e-ni UM-MA AL[AM^{HIA}] ²² ú-da-at-tén pé-e-du-mi-ni IGI-a[n-d]a-ma-aš-ši ^{LÚ}[UR.GI⁷]^L[a[š] ²³ wa-aš-ši-id-du na-at-ša-ma-š[a-p]a šar-[ku]^L-i[a-ad-du] ²⁴ na-an pa-ah-ša-nu-ud-du</p>	<p>§31 ¹⁷Kişi Güneş Tanrısı'nın karşısına o[turtulur]. ¹⁸(‘Yaşlı Kadın’) balmumu figürinleri ona uzatır ¹⁹ve der ki: “Her kim her kimi büyülediye, [...]” ²⁰şimdi onlara (ritüel olarak) muamele edildi. Onlar şimdi önünde dikiliyorlar. [...]” ²¹Ölümlü şöyle (söyler): “Biz yorgunuz.” Figürinler şöyle (söyler): ²²“(Büyüü) getir! Biz (onu) uzaklaştıracağız.” Onun önünde avcı (onunla) ²³giyinsin! O onları ayakkabı (gibi) gi[yinsin!]” ²⁴O onlara göz kulak olsun!</p>
---	---

Alli ritüelindeki bir başka örnekte ise beyaz yün tarafından çekilen kötülüğün onu yapan büyücüye aktarılması istenmiştir.

<p>CTH 402, KUB 24.9 ö.y. II:⁶⁴ ⁸ EGIR-an-da-ma SÍG BABBAR da-a-i nu te-ez-zi k[a-a-aš SÍG BABBAR?] ⁹ GIM-an na-ak-ki ku-ru-ur ták-šu-la-iz-zi ¹⁰ ki-i-ia al-wa-an-za-ta pa-ap-ra-ta ¹¹ ka-a-aš SÍG BABBAR QA-TAM-MA pár-ku-nu-ud-du na-aš-šu-wa-an A-N[A PA-NI DINGIR^{MEŠ}] ¹² ku-iš-ki i-da-lu i-e-et na-aš-ma-an A-NA PA-NI DUMU.LÚ.U¹⁹.L[U^{MEŠ} ku-iš-ki] ¹³ HUL-lu i-e-et ki-nu-na-aš-ši-kán ka-a-aš SÍG BABBAR hu-u-ma-a[n-da-az] ¹⁴ UZU^{UR}^{HIA}-az da-a-ú na-at al-wa-ze-ni UN-ši pa-a-ú ¹⁵ ka-a-aš UN-aš pé-ra-an pár-ku-iš e-eš-du</p>	<p>§19 ⁸Daha sonra o beyaz yünü alır ve der ki: “B[u beyaz yünün] ⁹güçlü düşmanlığı sakinleştirmesi gibi, ¹⁰⁻¹⁴bu beyaz yün bu büyüü (ve bu) kirliliği aynı şekilde arındır! İster herhangi biri ona [tanrılarının önü]nde kötülük yapmış olsun, ister [herhangi biri] ona ölümlü[lerin] önünde kötülük yapmış olsun, şimdi bu beyaz yün tüm uzuvlardan onu alsın! O onu büyü yapan kişiye versin! ¹⁵Bu insan (herkesin) önünde arınık olsun!”</p>
---	--

Analoji üzerinden kötülüğün onu yapan kişiye aktarılmasının bir başka yöntemi de balmumundan ve yağdan yapılan antropomorfik figürinlerin

⁶³ Transkripsiyon, A. Mouton (ed.), hethiter.net/: CTH 402 (TX 10.11.2014, TRfr 27.02.2013).

⁶⁴ Transkripsiyon, A. Mouton (ed.), hethiter.net/: CTH 402 (TX 10.11.2014, TRfr 27.02.2013).

(*šena-*) kullanılmasıdır. Tunnawiya ritüelindeki (CTH 409.1) bir analogide mum ve yağdan yapılan figürinler ezilerek kötülüğü yani kirliliği yapanların da aynı şekilde ezilmesi istenmiştir.

<p>CTH 409.I, KUB 7.53 + KUB 12.58 ö.y. II:⁶⁵ ¹⁴ EGIR-ŠU-ma-aš-ši-ša-an ŠA GAB.LĀL ŠA^{UZU}LĀ.UDU še-e-nu-uš še-ir ¹⁵ e-ip-zi nu me-ma-i ku-u-un an-ta-uḫ-ša-an ku-i-e-eš ¹⁶ pa-ap-ra-aḫ-ḫi-iš-kir ki-nu-na ka-a-ša al-wa-zē-nu-uš 2 še-e-nu-uš ¹⁷ ḫar-mi nu ka-a-ša ku-u-un ti-ia-ni-eš-ki-mi e-la-ni-eš-ki-mi ¹⁸ nam-ma-aš ar-ḫa šal-la-nu-uz-zi nu me-ma-i i-da-la-u-e-ša-an ¹⁹ ku-i-e-eš an-tu-uḫ-ši-iš pa-ap-ra-aḫ-ḫi-iš<-ki>-ir ²⁰ na-at ar-ḫa QA-TAM-MA šal-la-an-ta-ru</p>	<p>§15¹⁴ <i>Daha sonrasında mumdun (ve) koyun donyağından (yapılma) figürleri onun üzerinde</i>¹⁵ <i>tutar ve (şöyle) söyler: “Her (kim/ne) bu kişiyi</i>¹⁶ <i>kirli yapıyorsa – şimdi iki büyü figürü</i>¹⁷ <i>tutuyorum ve şimdi bunu sıkıştırıp buna sıkıntı veriyorum.”</i>¹⁸⁻¹⁹ <i>Daha sonra o onları ezer ve (şöyle) söyler: “Hangi kötü niyetli insanlar onu kirli yapıyorsa,</i>²⁰ <i>bırak onlar da aynı şekilde ezilsinler!”</i></p>
---	--

3. Hastaya bir eylem veya nitelik empoze etme

Buraya kadar ele almış olduğumuz analogi tiplerindeki benzetmelerde kötülüğün somutlaştırıldığını gördük. Ancak 3. tip analogilerde durum tam tersi olup somutlaştırılan olumsuzluk değil olumlu kuvvettir. Örneğin Huwarlu ritüelinde (CTH 398) olumlu kuvvet yaşayan her şeyin hayatta kalmasıdır ve bu tahıl ile somutlaştırılmıştır.

<p>CTH 398, KBo 4.2 ö.y. I:⁶⁶ ⁵⁸ ... ḫal-ki-iš-wa ma-aḫ-ḫa-an NAM.LŪ.U¹⁹.LU GU⁴ UDU ⁵⁹ ḫu-i-ta-ar-ra ḫu-u-ma-an ḫu-iš-nu-uš-ki-iz-zi LUGAL MUNUS.LUGAL ki-i-ia ⁶⁰ É-er ka-a-aš ḫal-ki-iš kal-la-ri-it ud-da-na-az QA-TAM-MA ḫu-iš-nu-ud-du</p>	<p>§11⁵⁸⁻⁶⁰ <i>“Tahılın insanlık alemini, sığırları, koyunları ve yaşayan her şeyi hayatta tutması gibi, bu (tahıl) kral, kraliçe ve sarayı aynı şekilde kötü sözlerden kurtarsın/hayatta tutsun!”</i></p>
---	--

Paškuwatti ritüelinde (CTH 406) klasik analogi ifadesi kullanılmadan, ritüel beyinden uzaklaştırılmak istenen kadınlık iğne ve kirman ve ona verilmek istenen erkeklik de yay ve oklar ile sembolize edilmiştir.

⁶⁵ Transkripsiyon, Goetze, *The Hittite Ritual*, 12-13.

⁶⁶ Transkripsiyon, Bawanypeck, *Die Rituale*, 22-37.

<p>CTH 406, KUB 9.27 + KUB 7.5 ö.y. I:⁶⁷</p> <p>²⁰ [nu A-N]A EN [SÍSKUR] ^{GIŠ}[hu-u-ì-ša-an ^{GIŠ}hu-u-la-li-i[a]</p> <p>²¹ [ŠU-i] an-da te-eh-ḫi na-aš-kán KÁ.GAL^{HL.A}-TIM kat-t[a]-an</p> <p>²² [ar-ḫa] ú-iz-zi na-aš-kan GIM-an KÁ.GAL^{HL.A}-TIM</p> <p>²³ [pa-r]a-a ti-ia-zi nu-uš-ši-iš-ša-an ^{GIŠ}hu-u-e-ša[-an]</p> <p>²⁴ [^{GIŠ}]hu-u-la-li-ia ar-ḫa da-aḫ-ḫi nu-uš-ši ^{GIŠ}PAN [G^{HL.A}]</p> <p>²⁵ [p]i-ih-ḫi na-aš-ta an-da ki-iš-ša-an me-ma-aḫ-ḫi</p> <p>²⁶ ka-a-ša-lwa¹-ták-kán MUNUS-tar ar-ḫa da-aḫ-ḫu-un</p> <p>²⁷ nu-wa-at-ta EGIR-pa LÚ-tar pí-ih-ḫu-un nu-wa[-za MUNUS-aš]</p> <p>²⁸ ša-ak-li-in ar-ḫa [n]am-ma pé-eš-ši[-ia]</p> <p>²⁹ nu-wa-za ša-ra-a LÚ-aš š[a-ak]-li-in [da-a]</p>	<p>§4 ²⁰⁻²⁵Ritüel beyinin [eline] bir iğne ve bir kirman⁶⁸ veririm ve o kapıdan gelir. O kapının altından çıkınca iğne ve kirmanı ondan alırım. Ona bir yay ve [oklar] veririm ve şöyle söylerim: ²⁶“Bak! kadınlığı senden aldım ²⁷⁻²⁸ve erkeklığı sana geri verdim. [Kadın] davranışlarını bundan sonra bırak ²⁹ve erkek [davran]ışlarını [al!]”</p>
--	---

Alli ritüelinde (CTH 402) pozitiflik iyileşmedir ve hamur ile somutlaştırılmıştır. Ritüel beyinin tüm uzuvlarının hamur gibi iyileşmesi istenmiştir.

<p>CTH 402, KUB 24.9 + JCS 24:37+ KBo 52.26 a.y. III:⁶⁹</p> <p>^{6/13} EGIR-an-da iš-ša-na-aš da-a-[lu-up-pi-in] [da-a-i] na-an-š[i-kán an-da]</p> <p>^{7/14} ap-pi-iš-ke-ez-zi nu te-ez-[zi ...] [GIM]¹-an UN-an</p> <p>^{8/15} ḫu-iš-nu-uš-ke-ez-zi ku-u-u[n]</p> <p>DUMU.L]Ú.U₁₉.LU-UT-TI ḫu-u-ma-an-da</p> <p>^{9/16} UZUÚR^{HL.A}-ŠÚ QA-TAM-MA TI-ud-du</p>	<p>§30 ^{6/13}Daha sonra o hamuru alır. Onu o[na] ^{7/14-9/16}ilave eder ve de[r ki]: “... (Bu hamur) gibi kişi de iyileşir. Bu ölümlü, onun tüm uzuvları aynı şekilde iyileşsin!”</p>
--	---

Tunnawiya'nın ritüelinde (CTH 409.1) konuyla ilgili analogiler ise doğurganlığı ele alır. Bu örneklerden biri (§34) doğurganlığı inek diğeri (§35) ise meyve kaplanmış ağaç ile somutlaştırır.

⁶⁷ Transkripsiyon, Alice Mouton (ed.), hethiter.net/: CTH 406 (TX 07.05.2012, TRfr 15.02.2012)

⁶⁸ Kadınlık sembolü; Harry A. Hoffner, “Symbols of Masculinity and Femininity: Their Use in Ancient Near Eastern Sympathetic Magic Rituals.” *Journal of Biblical Literature* 85, (1966), 326–34.

⁶⁹ Transkripsiyon, Alice Mouton (ed.), hethiter.net/: CTH 402 (TX 10.11.2014, TRfr 27.02.2013).

<p>CTH 409.I, KUB 7.53 + KUB 12.58 a.y. IV:⁷⁰ ⁷ nam-ma-za-kán GUD u-ša-an-ta-ri-in SI e- ip-zi nu me-ma-i ⁸ ^DUTU BE-LÍ-IA ka-a-aš ma-aḫ-ḫa-an GUD-uš u-ša-an-ta-ri-iš ⁹ na-aš-kán u-ša-an-ta-ri ḫa-li-ia an-da nu- za-kán ḫa-a-li(-it) ¹⁰ GUD.NITÁ-it DUB.ÁB-it šu-un-ni-eš-ki- iz-zi ka-a-ša ¹¹ EN SISKUR QA-TAM-MA u-ša-an-da-ri- iš e-eš-du nu-za-kán É-ir ¹² IŠ-TU DUMU.NITA^{MEŠ} DUMU.MUNUS^{MEŠ} ḫa-aš-še-it ḫa-an-za- aš-ši-it [ḫar-tu-wa-aš-(?) ḫar-t]u-[u-w]a[- az²] ¹³ ḫar-tu-u-wa-ḫar-tu-wa-ti QA-TAM-MA šu- un-ni-id-du</p>	<p>§34 ⁷Daha sonra o doğurabilen ineğin boynuzunu tutar ve der ki: ⁸“Güneş Tanrısı, benim Efendim, bu ineğin doğurgan olması gibi, ⁹⁻¹⁰o doğurgan bir ağılın içinde ve ağılı öküzler (ve) inekler dolduruyor, bu ¹¹ritüel beyi de aynı şekilde doğurgan olsun! O da evini ¹²⁻¹³erkek evlatlar (ve) kız evlatlar, torunlar, torun çocukları, takip eden nesilden(?) gelenlerle(?) aynı şekildedoldursun!”</p>
---	--

<p>CTH 409.I, KUB 7.53 + KUB 12.58 a.y. IV:⁷¹ ¹⁵ [nam-ma] GIŠ-ru IN-BU wa-ša-a-an ku- wa-pi ar-ta[x] ¹⁶ [na-aš a-p]i-ia pa-iz-zi na-at-za-kán pa- iz-zi e-ip[-zi] ¹⁷ [nu me-ma-i ^DUTU] BE-EL-IA ki-i GIŠ- ru ma-aḫ-ḫa-an wa-š[a-a-an] ¹⁸ [na-at ma-aḫ-ḫa-]an ša-ra-a GIŠ^{tar}-ša pi- en-ni-ia-an ḫar[-zi] ¹⁹ [...] nu-wa TI-tar ḫa-at-tu-la-tar in-n[a- ra-wa-tar] ²⁰ [...] ²¹ [...] x-an [... ka-a-aš] ²² [EN SISKUR] QA-TAM-MA wa-aš[-ša- an-za e-eš-du nu-za-kán É-ir] ²³ ḫa-aš-še-it [ḫa-an-za-aš-ši-it šu-un-ni- id-du]</p>	<p>§35 ¹⁵[Daha sonra] nerede meyvelerle kaplanmış bir ağaç varsa ¹⁶[o ora]ya gider. O gidip onu tu[¹⁷tar ve der ki]: “Güneş Tanrısı, benim Efendim, bu ağacın kapl[an]ması gibi ¹⁸[ve onun] filiz sürmesi [gibi ¹⁹...] canlılık, iyilik, sağlık, din[çlik ²⁰⁻²¹...] ... ²²aynı şekilde [bu ritüel bey]ini de kaplansın [ve o da evini] ²³torunlarla [ve torunlarının çocuklarıyla doldursun!”]</p>
---	---

CTH 416'daki ritüel, analogilerde nadiren görülen bir duruma örnek teşkil eder. Analoginin nesnesinin hasta olduğu bu durumda tanrılara gönderme yapılmış ve hastanın onlar gibi sonsuz olması istenmiştir.

⁷⁰ Transkripsiyon, Goetze, *The Hittite Ritual*, 20-21.

⁷¹ Transkripsiyon, Goetze, *The Hittite Ritual*, 22.

<p>CTH 416, KBo 17.1 a.y. III:⁷² ³ nam-ma^{MUŠEN} ha-a-ra-na-an ne-e-pi-ša tar-na-aḫ-ḫi ⁴ a-ap-pa-an-an-da-ma-aš-še ke-e me-e-ma-aḫ-ḫi na-at-ta-an ú-uk ⁵ t[ar-na-aḫ]-ḫu-un LUGAL¹-ša-an MUNUS.LUGAL-ša tar-na-aš nu i-it^{PUTU}-i ⁶ DIM-ia me-e-[mi-iš]-ki^{PUTU}-uš^{DIM}-aš ma-a-an uk-tu-u-re-eš ⁷ LUGAL-uš MUNUS.LUGAL-aš-ša QA-TAM-MA uk-tu-u-re-eš a-ša-an-tu</p>	<p>§29 ³Daha sonra kartalı gökyüzüne bırakırım. ⁴⁻⁵Onun arkasından şöyle söylerim: “Ben onu s[erbest bira]kmadım, onu serbest bırakan kral ve kraliçe idi. Şimdi git ve Güneş Tanrısı ⁶ile Fırtına Tanrısı’na tekrarla: ‘Güneş Tanrısı (ve) Fırtına Tanrısı’nın sonsuz olması gibi ⁷aynı şekilde kral ve kraliçe de sonsuz olsunlar!’”</p>
--	---

Ziplantawiya’nın Tuthaliya ve ailesine karşı yaptığı büyüü ve onun etkilerini yok etmeye yönelik CTH 443’teki ritüel ebediyeti kaya ile somutlaştırır ve kral ile ailesinin kaya gibi ebedi olmasını diler.

<p>CTH 443.1, KBo 15.10 ö.y. II:⁷³ ⁵ k[i-i]^{NA4} pē-e-ru-ma-a-aḫ-ḫa-an uk-tu-ri BE-LU ÜDAM-SÚ ⁶ DUM[U^{MES}-Š]U QA-TAM-MA uk-tu-u-ri-eš a-ša-an-du nu^{GIŠ} TUKUL-ŠU pa-ra-a ni-e-an-za ⁷ e-eš[-t]u</p>	<p>§7 ⁵“Bu kayanın ebedi olması gibi beyim ve onun eşi ⁶ile çocukları da aynı şekilde ebedi olsunlar! Onun silahı kınundan çekilmiş ⁷olsun!”</p>
---	--

Ammihatna ritüelinde (CTH 471) ise arınık olma hali gümüş ile somutlaştırılmış ve ritüel beyinin gümüş gibi arınık olması dilenmiştir.

<p>CTH 471, KBo 5.2 a.y. IV:⁷⁴ ⁵⁸ nu-za^{LÚ} AZU NINDA.SIG ga-an-ga-a-ti-ia da-a-i nu-ut-ta DINGIR^{MES} ⁵⁹ ša-a-an-da-aš me-na-aḫ-ḫa-an-da ga-an-ga-da-a-iz-zi ⁶⁰ nu-kán A-NA EN SÍSKUR KÙ.BABBAR iš-ši-i an-da da-a-i ⁶¹ nu^{LÚ} AZU ki-iš-ša-an te-ez-zi KÙ.BABBAR-aš-wa-az t¹wa-ar¹ ⁶² PA-NI DINGIR^{MES} DINGIR.LÚ^{MES} MUNUS^{MES} pá-ar-ku-iš e-eš</p>	<p>§77 ⁵⁸⁻⁵⁹AZU rahibi ince ekmeği ve gangati bitkisini alır. Onlarla öfkeli tanrıları doyurur. ⁶⁰Gümüşü ritüel beyinin ağzına koyar ⁶¹⁻⁶²ve AZU rahibi şöyle söyler: “Gümüş gibi tanrıların, erkek ve kadın tanrıların huzurunda arınık ol!”</p>
--	---

4. Hastanın niteliklerini başka bir şeye (yani bir vekile) empoze etme

Nadiren karşılaştığımız bu tip analogilerde ise hastalık ya da rahatsızlık hayvan vücuduna nakledilir. Bu tipte benzetmeler klasik ifade

⁷² Transkripsiyon, Claudia Montuori (ed.), hethiter.net/: CTH 416 (TX 08.02.2017, TRit 24.07.2015).

⁷³ Transkripsiyon, Susanne Görke (ed.), hethiter.net/: CTH 443.1 (TX 11.12.2013, TRde 19.12.2013).

⁷⁴ Transkripsiyon, R. Strauß (ed.), hethiter.net/: CTH 471 (TX 03.11.2010, TRde 03.11.2010).

kalıbı ile belirtilmemiş, ima edilmiştir. Bu örneklerden ilki olan CTH 458.1.1'deki ritüelde ritüel beyinin ayaklarındaki ve on iki vücut kısmındaki rahatsızlıklar bir eşeğine nakledilir.

<p>CTH 458.1.1, KBo 20.73 a.y. IV:⁷⁵ ⁵ [na-a]t-ta-at-za tar-^lah¹-ta ka-a-aš an-tu-wa-ah-^ha-aš 2 GİR^{MES}-ŠU ⁶ [n]a-at-za ANŠE-aš 4 GİR^{MES}-ŠU tar-uh-zi 12 UZU^{UR}^{HIA}-at-za tar-ru-uh-zi ⁷ ar-^ha-ma-at tar-na-an-du ke-e-el DUMU.LÚ.U¹⁹.LU 12 UZU^{UR}^{HIA} ⁸ ku-i-e-eš ši-wa-an-ni-e-eš ku-i-e-eš ha-ti-iš-ta-an-ti-ia-aš ⁹ na-at EGIR-an ŠA ANŠE 12 UZU^{UR}^{HIA} pa-a-an-du</p>	<p>§8 ⁵“Bu insanoğlu iki ayağını basamıyor. ⁶Eşek dört ayağını bastıyor. O on iki uzvunu kontrol edebiliyor. ⁷Onlar bu insanoğlunun on iki uzvunun (hastalıklarını) bıraksınlar, ⁸hem ilahi gücün (neden olduğu) hem de kara büyüünün (neden olduğu). ⁹Onlar eşeğin vücudunun on iki kısmının peşinden gitsinler!”</p>
--	--

CTH 760.I.2'deki ritüelde ise insan vücudunun çeşitli uzuvları bir koyunun vücut kısımları ile eşleştirilerek hastalıklar hayvana aktarılır.

<p>CTH 760.I.2, KUB 55.20 + KUB 9.4 + Bo 7125 + Bo 8057 ö.y. I:⁷⁶ ² 12 UZU^{UR}^{HIA}-ia an-da ha-an-da-a-mi ³ SAG.DU-aš-kán SAG.DU-i ha-an-da-an-za tar-aš-ma-kán ⁴ tar-aš-ša-ni ha-an-da-an-za UZU^{UR}iš-ta-ma-na-aš-kán ⁵ UZU^{UR}iš-ta-ma-na-aš-ni ha-an-da-an-[za] UZU^{UR}ZAG.LU-kán ⁶ A-NA UZU^{UR}ZAG.LU ha-an-da-[an-za] § ⁷ [UZU^{UR}iš-^hu-n[a-u-wa-ar-ma-kán UZU^{UR}iš-]hu-na-ú-<i> K1.MIN ⁸ [UZU^{UR}k[a-lu-lu-pa-aš-k]án UZU^{UR}ka-lu-lu-pí K1.MIN ⁹ [ša-an-ku-wa-ia-aš-ká]n ša-an-ku-wa-ia-aš K1.[MIN] ¹⁰ [UZU^{UR}i]a-a-p[u-w]a-aš-ša-kán ta-a-pu-u-wa-aš-<š> K1.MIN ¹¹ [UZU^{UR}Ú]R-kán A-NA UZU^{UR} ha-an-da-an ¹² [hu-u-up-p]a-ra-at-ti-ia-ti-iš-kán hu-u-up-pa-<ra->at-ti-ia-ti ¹³ ha-an-da-an ta-aš-ku-uš-kán ta-aš-ku-i K1.MIN § ¹⁴ [ha-]a-pu-ú-ša-kán ha-a-pu-ú-ša-aš-ši ha-an-da-an ¹⁵ [GİR-i]š-kán GİR-i K1.MIN har-ga-na-ú-kán har-ga-na-ú-i ¹⁶ [K1.MIN h]a-aš-ta-i-kán ha-aš-ta-i ha-an-da-an</p>	<p>§1 ²On iki vücut kısmını birlikte düzenledim. ³Baş başa karşı düzenlendi. Boğaz ⁴boğaza karşı düzenlendi. Kulak ⁵kulağa karşı düzenlendi. Omuz ⁶omuzaya karşı düzenlendi.</p> <p>§2 ⁷Sinir kası aynı şekilde sinir kasına karşı. ⁸Parmak aynı şekilde parmağa karşı. ⁹[Tırnak] aynı şekilde tırnağa karşı. ¹⁰Kaburga kemiği aynı şekilde kaburga kemiğine karşı. ¹¹[Üre]me organları üreme organlarına karşı düzenlendi. ¹²[Le]ğen kemiği leğen kemiğine karşı ¹³düzenlendi. Taşku aynı şekilde taşku'ya karşı.</p> <p>§3 ¹⁴Penis penise karşı düzenlendi. ¹⁵-¹⁶[Ayak] aynı şekilde ayağa karşı. Ayak tabanı [aynı şekilde] ayak tabanına karşı. Kemik kemiğe karşı düzenlendi.</p>
---	--

⁷⁵ Transkripsiyon, Francesco Fuscagni (ed.), hethiter.net/: CTH 458.1.1 (TX 06.01.2017, TRde 06.01.2017).

⁷⁶ Transkripsiyon, Gary Beckman, “The Hittite “Ritual of the Ox”, 34-55.

<p>¹⁷UZU¹⁷SA-ká]n A-NA^{UZU}SA ha-an-da-an e-eš-har-kán</p> <p>¹⁸e-eš-ha-n[i] ha-an-da-an §</p> <p>¹⁹A-NA 12^{UZU}ÚR^{HIA}-ia-aš-ši-kán ha-an-da-nu-un</p> <p>²⁰ki-nu-na ka-a-[š]a ŠA UD[U.ŠI]R-aš ha-ap-pí-iš-na-an-[t]e-eš</p> <p>²¹ke-e-el ŠA DU[MU.NA]M.LÚ.ULÚ.LU ha-ap-pí-iš-na-aš</p> <p>²²i-na-an ú-e-w[a-a]g-ga-an-zi §</p> <p>²³SAG.DU-iš-kán S[AG.D]U-aš GIG-an kar-ap-zi</p> <p>²⁴tar-aš-na-aš tar-aš-na-aš GIG-an kar-ap-zi²⁵</p> <p>HA-AS-ŠÍ-SÚ HA-AS-ŠÍ-IS-ŠÍ-ia-aš GIG-an KLIMIN</p> <p>²⁶iš-ḫu-na-u-wa-an-za iš-ḫu-u-na-u-wa-aš GIG-an KLIMIN §</p> <p>²⁷ša-an-ku-wa-ia-aš ša-an-ku-wa-<ia->aš GIG-an kar-ap-zi</p> <p>²⁸ta-a-pu-u-wa-aš-ša-an-za [a-]a-pu-u-wa-aš-ša-aš GIG-an KLIMIN</p> <p>²⁹ia-aš-ku-uš ta-aš-ku-wa-[aš GI]G-an kar-ap-zi</p> <p>³⁰ḫu-up-pár-ra-at-ti-ia-ḫi-iš] ḫu-up-pár-ra-at-ti-ia-ti-<aš></p> <p>³¹GIG-an kar-ap-zi [ḫa-a-p]u-ša-an-za</p> <p>³²ḫa-a-pu-ú-ša-aš GIG-[an kar-]ap-zi</p> <p>³³ḫar-ga-na-u-wa-an-za ḫar-ga-n[a-u-wa-aš] GIG-an [kar-ap-zi] §</p> <p>³⁴GIR-iš GIR-aš GIG-an [kar-ap-zi]</p> <p>³⁵ka-lu-lu-u-pa-an-za ka-lu-lu-p[i-ia-aš] GIG-an kar-ap-zi] §</p> <p>³⁶ša-an-ku-wa-ia-an-za ša-an-ku-w[a-ia-aš] GIG-an kar-ap-zi]</p> <p>³⁷UZU¹⁷SA^{UZU}SA-aš GIG-an kar-[ap-zi]</p> <p>³⁸ḫa-aš-ti-an-za ḫa-aš-ti-ia-aš [GIG-an kar-ap-zi]</p> <p>³⁹e-eš-ḫa-na-an-za e-[eš-ḫ]a-na-a[š] GIG-an kar-ap-zi]</p>	<p>¹⁷[Tendon] tendona karşı düzenlendi. Kan¹⁸kana karşı düzenlendi.</p> <p>§4¹⁹Onun iki vücut kısmına düzenledim.²⁰⁻²²Şimdi koyunun vücut kısımları bu ölümlünün vücut kısımlarının hastalığını istiyor.</p> <p>§5²³Baş başın hastalığını kaldıracak.²⁴Boğaz boğazın hastalığını kaldıracak.²⁵Kulak aynı şekilde kulağın hastalığını.²⁶Sinir kası aynı şekilde sinir kasının hastalığını.</p> <p>§6²⁷Turnak turnağın hastalığını kaldıracak.²⁸Kaburga kemiği aynı şekilde kaburga kemiğinin hastalığını.²⁹Taşku, taşku'nun hastalığını kaldıracak.³⁰Leğen kemiği leğen kemiğinin³¹hastalığını kaldıracak.³²Penis penisin hastalığını kaldıracak.³³Ayak tabanı ayak tabanının hastalığını [kaldıracak].</p> <p>§7³⁴Ayak ayağın hastalığını [kaldıracak].³⁵Ayak parmağı ayak parmağı[nın] hastalığını kaldıracak.³⁶Ayak turnağı ayak turnağı[nın] hastalığını kaldıracak.]</p> <p>§8³⁷Tendon tendonun hastalığını kaldıracak].³⁸Kemik kemiğin [hastalığını kaldıracak].³⁹Kan kanın [hastalığını kaldıracak].</p>
--	---

İnsanın hasta olan uzuvlarının üzerine kesilen hayvan uzuvları yerleştirilerek insandaki hastalığın (kirliliğin) hayvanın bu uzuvlarına büyüsel yolla geçeceği düşünülmüş olmalıdır. Babil'de buna benzer bir yöntemin uygulandığı bilinmektedir. Babil tıbbında hastalık nedeni olan kötü gücün bir kişiden diğerine geçebileceğinin düşünülmesi sebebiyle bu kötü ruhun ailenin diğer bireylerini rahat bırakması için kötü ruha geçebileceği başka bir ortam oluşturulurdu. Bu düşünce ile hastanın yanına koyun ve keçi gibi bir hayvan konulur ve hastalığın ona geçmesi istenirdi. Daha sonra bu hayvan kesilerek muayene edilir, eğer iç organlarında o hastalıktan varsa kötü ruhun bu yeni

ortama geçtiğine inanılırdı. Bu uygulamanın Hititler'deki 'günah keçisi' fikrine benzediği söylenebilir.⁷⁷

Sonuç

Yukarıdaki örneklerden anladığımız kadarıyla sağaltma ve arındırma ritüellerinde kullanılan analogilerde kötülük olarak addedilen durumlar yani tedavi edilmesi amaçlanan hastalıklar, rahatsızlıklar ve olumsuzluklar şunlardır: bağırsaklardaki rahatsızlıklar, baş, el, ayak ve tüm uzuvlardaki kramp, *inan* hastalığı, yasakların çiğnenmesi, ahlaksızlık, kişiyi karartan ve katılaştıran manevi kirlilik, *mulatar*, büyü, lanetler, ağız ve dil(den çıkan kötü sözler), günah, tanrı öfkesi, ölüm korkusu, kalabalığın dedikodusu, iftira, *taparu*, kötü rüyalar, öfke, hiddet ve kızgınlık, korkutucu kuşlar (yani kötü kehanet bildiren kuşlar), acı ve keder, kan, yemin, hastalık, gözyaşı, yalancı şahitlik, kavga, kötü günler, kısa yıllar ve on iki vücut uzvundaki rahatsızlıklardır.

Bu kötülükler ise şunlarla somutlaştırılmıştır: ağırşak mili, beyaz yün, keten kumaştaki tiftik, tuz, kırmızı yün, balık, *hupuwai* kabı, çamur, mavi ve kırmızı yün, siyak renkteki kıyafetler, kilden, hamurdan, yağdan ve mumdan yapılmış figürler, ayak bağı(?), köstek(?), sığır çobanı, arpa sapı, kızartılmış çam kozalağı ve çekirdekler, çakıl taşı, lekeli kıyafetler, su, çamfıstığı tozu, hamur, ayakkabı, kemer, başörtüsü, *huwaši* taşı, değirmen taşı, tencere, *kurtali* kabı, *hupuwai* kabı, bez, *ali* yünü, kamışlar, ok sapı, kapı sürgüsü, kil, kimyon, tohum, çivi, ve on iki hayvan uzvu. Bu analogilerde somutlaştırılan kötülüklerin yanı sıra somutlaştırılan olumlu güçlerle de karşılaşırız. Bunlar ise tahıl (hayatta tutma özelliğiyle), kısırlaştırılmış koyun (sürüdeki barışçıl davranışın alıcısı olarak), yağ ve bal, doğurgan inek ve meyvelerle kaplanmış ağaçtır. Görüldüğü üzere Hitit sağaltma ve arındırma ritüellerinde karşılaştırma nesnelere olarak kullanılan eşyalar, sıradan, ev eşyaları veya doğal dünyada bulunan şeyler olma eğilimindedir. Tanrılar, sadece analoginin nesnesinin hasta olduğu durumlarda analogik referans olarak görünürler; yani, hasta, tanrılar gibi sonsuzdur (CTH 416). Aksi takdirde, karşılaştırmalar erişilebilir fiziksel öğeler veya bitkiler ve hayvanlar ile yapıldı.

Analoji kategorileri içerisinde en yaygın olanı tip 1 analogileridir. Analoji yöntemi esasında hastalıkları ve rahatsızlıkları insan dünyasında ele alınabilmeleri için fiziksel dünyaya somutlaştırmada kullanılmıştır. Ritüel uygulayıcıları bunları etkili bir şekilde somutlaştırmak için metaforlara başvurmak zorunda kalmışlardır. Tip 1 analogileri bunu yapmak için

⁷⁷ Edward Chiera, *Kilden Kitaplar*, (İstanbul: Sıralar Matbaası, 1964), 87; Şahinbaş Erginöz, *Hititlerde Anatomi*, 161.

tasarlanmıştır; yukarıda belirtildiği gibi, analogiler için kullanılan nesnelere neredeyse tamamı tanınabilir, doğadan veya evden gelen ortak öğelerdir. Bu nedenle kötülük, uygulayıcıya ve hastaya mantıklı gelen şekillerde düşünülebilir. Tip 1 analogilerde kötülüğü uzaklaştırma, yok etme ve engelleme doğrultusunda başvurulan eylemler ise şöyledir: kötülükleri hastadan çıkarmak için dışarı doğru döndürme, geriye doğru öğütme, ağızdan akıtma, temizleme, arındırma, bağlanan yünleri çekme, ipleri kesme, kıyafet çıkarma, tarama, gizlice kuş uçurma, eleme gibi eylemlere başvurulurken, kötülükleri yok etmek için söndürme, kırma, ezme, devirme, oluktan su dökme, hayvan yakma ya da gömme gibi eylemler gerçekleştirilmiştir. Kötülükleri engellemek için ise geriye döndürme, çivileme ve toprağa dikme eylemleri icra edilmiştir.

Bir düşmana odaklanan Tip 2 analogileri ise büyücünün kötülüğü yani kendi yaptığı büyüü giyerek kendi üzerine çekmesi istenmiş ya da Tunnawiya'nın yukarıda alıntılanan ritüelindeki örnekte olduğu gibi yağ ve mumdan yapılan antropomorfik figürinler kullanılarak gerçekleştirilen sembolik eylemlerle büyücüye zarar vermeye çalışılmıştır. Tip 3 analogileri ise hastaya yönelik analogilerdir. Bunlar Tip 1 analogilerinin tersidir; olumsuz kuvvetin hükümsüz kılınmak için somutlaştırılması yerine, kullanılabilmesi için pozitif kuvvet somutlaştırılır. Bunlar önceki türlerden çok daha az yaygındır, çünkü sağaltma ve arındırma ritüelleri öncelikli olarak kötülüğün ortadan kaldırılmasına odaklanmıştır. Nadiren karşılaştığımız tip 4 analogilerinde ise hastalıklı ya da rahatsız olan uzuvların hayvan uzuvları üzerine yerleştirilmesiyle hastalığın hayvanlara nakledildiği analogilerdir.

KAYNAKÇA

- Bawanyeck, Daliah, *Die Rituale Der Auguren, (Texte der Hethiter 25)*, Heidelberg: Universitätsverlag Winter, 2005.
- Bawanyeck, Daliah, (ed.), hethiter.net/: CTH 433.2 (TX 30.10.2008, TRde 29.10.2008).
- Bawanyeck, Daliah, (ed.), hethiter.net/: CTH 393 (TX 23.03.2016, TRde 23.03.2016)
- Beckman, Gary, "The Hittite "Ritual of the Ox" (CTH 760.1.2-3)", *Orientalia* 59, (1990), s. 34-55.
- Chiera, Edward, *Kilden kitaplar*, Çev.: A. M. Dinçol, İstanbul, 1964.
- Christiansen, Birgit, *Die Ritualtradition der Ambazzi: Eine Philologische Bearbeitung Und Entstehungsgeschichtliche Analyse der Ritualtexte CTH 391, CTH 429 und CTH 463*, (StBoT 48), Wiesbaden: Harrassowitz, 2006.
- Christiansen, Birgit, (ed.), hethiter.net/: CTH 429.1 (TX 27.03.2017, TRde 08.02.2017).

- Fuscagni Francesco, (ed.), hethiter.net/: CTH 390 (TX 20.03.2017, TRde 20.03.2017).
- Fuscagni, Francesco, (ed.), hethiter.net/: CTH 456.3 (TX 11.01.2016, TRde 17.02.2015).
- Fuscagni, Francesco, (ed.), hethiter.net/: CTH 458.1.1 (TX 06.01.2017, TRde 06.01.2017).
- Goetze, Albrecht, *The Hittite Ritual of Tunnawi*, New Haven, Conn.: American Oriental Society, 1938.
- Görke, Susanne, (ed.), hethiter.net/: CTH 410 (TX 09.12.2013, TRde 20.07.2012).
- Görke, Susanne, (ed.), hethiter.net/: CTH 443.1 (TX 11.12.2013, TRde 19.12.2013).
- Haas, Volkert, "Magie und Zauberei", *Reallexikon der Assyriologie und Vorderasiatischen Archäologie* 7 (1987-1990): 234-255.
- Haas, Volkert, "Hittite Rituals against Threats And Other Diseases and Their Relationship to the Mesopotamian Traditions", ed. Irwing J. Finkel ve Markham J. Geller, *Disease in Babylonia, Cuneiform Monographs 36*, 100-119, Leiden, 2007.
- Haas, Volkert, *Materia Magica et Medica Hethitica*, Berlin-New York: De Gruyter, 2003.
- Hoffner, Harry A., "Symbols of Masculinity and Femininity: Their Use in Ancient Near Eastern Sympathetic Magic Rituals." *Journal of Biblical Literature* 85 (1966): 326–34.
- Kaynar, Fatma, "I rituali magici ittiti: struttura, classificazione e il ruolo di Kizzuwatna" Basılmamış Doktora Tezi, Università degli Studi di Torino, 2017.
- Kaynar, Fatma, "Kizzuwatnean Rituals under The Influence of The Luwian And Hurrian Cultures", *OLBA* 27 (2019): 97-114.
- Marcuson, Hannah, "Word of The Old Woman": Studies in Female Ritual Practice in Hittite Anatolia", Basılmamış Doktora Tezi, The University of Chicago, 2016.
- Melzer, S.-Görke, Susanne, (ed.), hethiter.net/: CTH 401.2 (TX 20.04.2017, TRde 20.04.2017).
- Melzer, S., (ed.), hethiter.net/: CTH 401.3 (TX 20.05.2016, TRde 20.05.2016).
- Miller, Jared L., *Studies in the Origins, Development and Interpretation of the Kizzuwatna Rituals. StBoT 46*, Wiesbaden: Harrassowitz, 2004.
- Montuori, Claudia, (ed.), hethiter.net/: CTH 416 (TX 08.02.2017, TRit 24.07.2015).
- Mouton, Alice, (ed.), hethiter.net/: CTH 402 (TX 10.11.2014, TRfr 27.02.2013).
- Mouton, Alice, (ed.), hethiter.net/: CTH 406 (TX 07.05.2012, TRfr 15.02.2012).
- Reyhan, Esmâ, "Eski Anadolu Kültüründe Büyü ve Büyücülük" *Gazi Akademik Bakış* 2/3 (2008): 227-242.

- Reyhan, Esmâ, “Hitit Büyü Ritüellerinin Uygulama Şekilleri Üzerine Bir İnceleme”, *Archivum Anatolicum* 6/2 (2003): 111-143.
- Starke, Frank, *Die keilschrift-luwischen Texte in Umschrift* (StBoT 30), Wiesbaden 1985.
- Strauß, R., (ed.), *hethiter.net/*: CTH 471 (TX 03.11.2010, TRde 03.11.2010).
- Şahinbaş Erginöz, Gaye, *Hititlerde Anatomi ve Tıp*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1999.
- Ünal, Ahmet, “The Role of Magic in the Ancient Anatolian Religions According to the Cuneiform Texts from Boğazköy-Hattuša”, *Essays on Anatolian Studies in the Second Millennium B. C.*, 52-85, Wiesbaden, 1988.
- Ünal, Ahmet, *The Hittite Ritual of Hantitassu from the City of Hurma against Troublesome Years*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1996.
- Torri, Giulia, *La similitudine nella magia analogica ittita*, Roma, 2003.